

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ÇEVRE OLGULARI VE
ÇEVRE SORUNLARINI KAVRAYABİLME, ALGILAYABİLME VE
TANIMLAYABİLMESİ (BALIKESİR ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif Selin KAYA

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ÇEVRE OLGULARI VE
ÇEVRE SORUNLARINI KAVRAYABİLME, ALGILAYABİLME VE
TANIMLAYABİLMESİ (BALIKESİR ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif Selin KAYA

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi HAKAN ÖNAL

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 201212521008 numaralı Elif SELİN KAYA'nın hazırladığı "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Olguları ve Çevre Sorunlarını Kavrayabilme, Algılayabilme ve Tanımlayabilmesi (Balıkesir Örneği)" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü eğitim-öğretim ve Sınav Yönetmeliğine uyarınca 26.08.2019 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖNAL (Danışman)

İmza

Üye

Prof. Dr. Alaattin KIZILÇAOĞLU

Üye

Prof. Dr. Emin ATASOY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylıyorum.

05.09./2019

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ
Müdür

ÖNSÖZ

Sosyal bilgiler derslerinde, öğretmenlerin yapılandırmacı eğitim anlayışını temel alarak öğrencilerin bilgi ve deneyimlerini arttırması önemlidir. Derslerde çevre bilincinin kazandırılması amacıyla öğretmenlere düşen görev artmıştır. Yapılan çalışma toplam beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çalışmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayım ve tanımlar bulunmaktadır. İkinci bölümde çevre ve çevre eğitimi, çevre bilincinin doğuşu, çevre politikaları ve Balıkesir ili korunan alanlarından bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama teknikleri ve veri analizi sunulmuştur. Dördüncü bölümde bulgular ve yorumlardan beşinci bölümde ise sonuç ve önerilerden bahsedilmiştir.

Elif Selin KAYA

TEŐEKKÖRLER

Lisansüstü eğitime başladığım günden bugüne değerli bilgilerini ve deneyimlerini özveri ile bana aktaran, çalışmamla ilgili karşılaştığım tüm sorunlarda sabırla bana yardımcı olan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖNAL'a teşekkürü borç bilirim.

Araştırmanın gerçekleştirildiği Balıkesir ili Altıeylül ve Karesi ilçelerinde çalışan okul idarecilerine ve çalışmaya katılan öğretmenlere teşekkür ederim.

Desteğiyle beni hiç bir zaman yalnız bırakmayan ve bana her zaman inanan değerli eşim Murat Kaya'ya, bu süreçte beni her zaman destekleyen, yanımda duran ve bana umut veren sevgili annem Esmâ Hayta'ya ve sevgili babam Musa Hayta'ya, yardımları için sevgili kardeşim Mert Hayta'ya sonsuz teşekkürler.

Elif Selin KAYA

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ÇEVRE OLGULARI VE ÇEVRE SORUNLARINI KAVRAYABİLME, ALGILAYABİLME VE TANIMLAYABİLMESİ (BALIKESİR ÖRNEĞİ)

KAYA, Elif Selin

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı,

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÖNAL

2019, 56 Sayfa

Sosyal bilimlere ait dersler, temel eğitimden yüksek öğretime kadar tüm kademelerdeki öğrencilere sadece faydalı bilgiler vermek için değil aynı zamanda faydalı bireyler olarak da yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu sebeple geliştirilen sosyal bilgiler dersleri de öğrencilerin her şeyden önce iyi bir vatandaş olarak yetişmesini amaçlamaktadır. Bunun için nasıl ki akademik bilgileri zamanında öğrenmesi gerekiyorsa, birtakım becerileri de aynı süreç içerisinde kazanması gerekmektedir. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersi için belirlenmiş olan kazanımların sonucunda elde etmeleri gereken becerileri edinmesinde öğretmenlerin rolü hiçbir zaman yadsınamaz ve göz ardı edilemez. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin programın gerektirdiği kazanım ve becerileri öğrencilere aktarmalarındaki farklı yöntem ve teknikler çok sayıda akademik çalışmaya da konu olmuştur. Bu çalışmada da, Balıkesir Altıeylül ve Karesi ilçelerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, çevre konularının işlendiği derslerinde etkinlik yaptırıp yaptırmadıkları incelenmiştir. Çalışma sadece bununla sınırlı kalmayıp, farklı değişkenler açısından bu etkinliklerin boyutları da araştırılmıştır. Çalışmanın farklı bir boyutunda da, Balıkesir’de görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine sorulan “koruma statülerine göre Balıkesir ilinde yer alan mekanlar nerelerdir?” sorusudur. Çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve veriler yüz yüze görüşme ile toplanmıştır. Çalışma bu yönüyle yarı deneysel özellik gösteren nicel bir yapıdadır.

Çalışmadan elde edilen veriler Microsoft Excel ve SPSS 20 programları aracılığıyla analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Yapılan analizlere göre Balıkesir ilinde uzun yıllardır çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri ile yeni çalışmaya başlayan bir sosyal bilgiler öğretmeni arasında “koruma statülerine göre Balıkesir ilinin özel mekanlarını bilme” arasında matematiksel veya istatistiksel bir fark bulunamamıştır. Öğretmenlerin önemli bir kısmı (%70), çevre konularını işlerken etkinlikler yaptıklarını belirtmelerine rağmen sonucun bu şekilde çıkması manidar bulunmuştur. Yine çalışmada öğretmenlere “dünyada, Türkiye’de, Balıkesir ilinde ve ilçenizde” en önemli çevre sorunu nedir?” diye sorulduğunda tüm kategorilerde çevre duyarsızlığı ve iklim cevapları en fazla frekansa sahip cevapları oluşturmaktadır. Öğretmenlere, korunan alanlara ait statülerin isimleri (dünya mirası, tabiat parkı, milli park, biyosfer rezerv alanı, jeopark vs) sorulduğunda, terimlerin tamamını açıklayan kimse olmamıştır. Sonuç olarak, Balıkesir ilinde çalışılmış olsa da özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin, yaşadıkları yerel çevreyi iyi tanımadıkları anlaşılmıştır. Yerel çevredeki öğeleri tanıyıp derste kullanabilmeleri için öğretmenlerin, yaşadıkları yerel çevreyi gezmeleri ve tanımaları önemlidir. Sonuç olarak herhangi bir ilde çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, çalıştığı yerleri gezip, görüp, tanıyıp, anlatabilmesi için Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından kapsamlı oryantasyon ve bilgilendirme gezileri organize edilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Çevre Eğitimi, Çevre Olgusu.

ABSTRACT

SOCIAL STUDIES TEACHERS' COMPREHENSION, PERCEPTION AND IDENTIFICATION CAPACITY OF ENVIRONMENTAL PHENOMENA AND ENVIRONMENTAL PROBLEMS (SAMPLE OF BALIKESIR)

KAYA, Elif Selin

Master Thesis; Department of Turkish and Social Studies, Division of Social Studies

Advisor: Dr. Lecturer Hakan ÖNAL

2019, 56 pages

The Courses of social sciences aim to educate students not only to provide useful information to students at all levels, from basic education to higher education, but also transform them as useful individuals. For this reason, the developed Social Studies courses same process if academic information is to be learned in a timely manner. The role of achievements determined for the Social Studies Course shall never be denied nor shall be ignored. Different methods and techniques used by Social Studies teachers to transfer the skills and skills required by the program to students have been the subject of many academic studies. In this study, it has been investigated whether social studies teachers working in Balıkesir Altıeylül and Karesi districts have conducted activities in environmental subjects or not. The study was not limited to this, but the dimensions of these activities were also investigated in terms of different variables. In a different aspect of the study, social studies teachers in Balıkesir have been asked the question 'What are the places in Balıkesir according to their protection status?' The semi-structured interview form prepared by the researcher was used in the study and the data were collected by face-to-face interview. In this aspect, the study has a semi-experimental quantitative structure. The data obtained from the study were analysed and evaluated through Microsoft Excel and SPSS 20 programs. According to the analysis, there is no mathematical or

statistical difference by ‘knowing the special places of Balıkesir according to their protection status’ between the Social Studies Teachers who have been working in Balıkesir for a long time and the Social Studies Teacher who started to study recently. Although a significant proportion of the teachers (70%) determined that they made activities during the environmental issues, it was teachers what is the most important environmental problem in the world, in Turkey, in and climate responses constitute the answers with the highest frequency. When the teachers were asked about the statuses of the protected areas (world heritage, nature park, national park, biosphere area, geopark, etc.) no one could explain all the relevant terms. As a consequence, it was understood that; even though they worked in the province of Balıkesir, especially; teachers of social studies didn’t know the local environment that they lived in. In order to recognize the local elements and to use them in their courses, it is important for the teachers to visit and recognize the local environment they live in. As a result; it is suggested that extensive orientation and information trips should be organized by National Education Directorate, so that; the teachers of social studies, who work in any province, can visit, recognize and tell where they work.

Key Words: Social Studies, Environmental Education, Environmental Phenomena.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
TEŞEKKÜRLER	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem	2
1.2 Problem Cümlesi, Alt Problemler	3
1.3 Amaç	4
1.4 Önem	4
1.5 Varsayımlar	5
1.6 Sınırlılıklar	5
1.7 Tanımlar	5
2. İLGİLİ ALANYAZIN	7
2.1 Kuramsal Çerçeve	7
2.1.1 Ülkemizde Çevre Eğitimi Programının Genel Durumu	11
2.1.2 Türkiye’de Çevre Sorunları.....	12
2.1.3 Balıkesir İli Çevre Sorunları	15
2.1.4 Çevre Bilincinin Doğuşu.....	17
2.1.5 Birleşmiş Milletler Çevre Programı	18
2.1.6 Avrupa Birliği Çevre Programı	19
2.1.7 Türkiye’de Çevre Politikalarının Gelişimi	20
2.1.8 Ülkemizde Korunan Alan Sistemi.....	22
2.1.9 Balıkesir İli Korunan Alanları.....	23
2.1.10 Balıkesir İlinde Bulunan Antik Kentler	25
2.2 İlgili Araştırmalar	27
3. YÖNTEM.....	33
3.1 Araştırmanın Modeli	33
3.2 Evren ve Örneklem.....	33
3.3 Veri Toplama Araç ve Teknikleri	33
3.4 Verilerin Toplanma Süreci	34
4. BULGULAR VE YORUMLAR	35

4.1	1. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar.....	35
4.2	2.Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar.....	35
4.3	3. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar.....	36
4.4	4. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar.....	37
4.5	5. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar.....	37
4.6	6. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar.....	38
4.7	7. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar.....	39
4.8	8. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar.....	39
4.9	9. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar.....	40
4.10	10. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar	41
4.11	11. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar	41
4.12	12. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar	42
4.13	Alt Problemler ve Yorumlar	42
5.	SONUÇ.....	48
6.	ÖNERİLER	49
	KAYNAKÇA.....	52

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Balıkesir İlinde Bulunan Antik Kentlerin Haritadaki Konumları.....	25
Şekil 2. Örneklemin Cinsiyet Değişkenine Göre Durumu.....	35
Şekil 3. Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Mezun Olduğu Lisans Programları.....	35
Şekil 4. Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri (Yıl).....	36
Şekil 5. Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Balıkesir’de Yaşadıkları Süre (2017 Yılı İtibariyle, Yıl)	37
Şekil 6. Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin, Evinizde Geri Dönüşüm Uyguluyor musunuz? Sorusuna Verdikleri Cevaplar	37
Şekil 7. Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin, Sokağınızda Geri Dönüşüm Uygulanıyor mu? Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	38
Şekil 8. Çevre Bilinci Oluşturmada Sosyal Bilgiler Dersi Müfredatı Yeterli mi? Sorusuna Katılımcıların Verdikleri Cevaplar	39
Şekil 9. Katılımcıların Herhangi Bir Çevre Kuruluşuna Üye Olup Olmamaları	39
Şekil 10. Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Çevre Konulu Konferans, Panel vs. Katılma Durumu	40
Şekil 11. Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin, Çevre Konulu Derslerinde Etkinlik Yaptırma Durumları.....	41
Şekil 12. Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin, Okulunuzda Geri Dönüşüm Uygulanıyor mu? Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	41
Şekil 13. Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Derslerinde Yaptıkları Etkinliklerde Materyal Kullanma Durumları	42

ÇİZELGELER LİSTESİ

- Çizelge 1.** Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Cinsiyet Değişkenine Göre Derslerinde Etkinlik Yaptırma Durumları t Testi 42
- Çizelge 2.** Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Cinsiyet Değişkenine Göre Çevre Konulu Kuruluşlara Üyelik Durumlarını Gösteren t Testi..... 43
- Çizelge 3.** Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Cinsiyet Değişkenine Göre Derslerinde Materyal Yaptırma Durumlarını Gösteren t Testi..... 43
- Çizelge 4.** Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Mezun Oldukları Branşa Göre Çevre Konulu Kuruluşlara Üyelik Durumlarını Gösteren Anova Testi 44
- Çizelge 5.** Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Mezun Oldukları Branşa Göre Çevre Konulu Kuruluşlara Üyelik Durumlarını Gösteren Anova Testi 44
- Çizelge 6.** Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Çevre Konulu Kuruluşlara Üyelik İle Etkinlik Yaptırma Düzeyini Gösteren t Testi..... 45

1. GİRİŞ

İnsanların etkisiyle sürekli şekillenen çevre, canlı yaşamı için vazgeçilmez unsurdur. Sağlıklı bir yaşam için çevre, insanların çabasını gerektirir. Sosyal bilimler alanında ya da fen bilimleri alanında yapılan çevre bilincine yönelik çalışmalar çevre bilincini kazanmış bireyler yetiştirmek için önem arz etmektedir.

Çevre, belirli bir zamanda dolaylı ya da dolaysız olarak kişiyi etkileyen, ferdin maddi, manevi gelişmesini ve yaşam koşullarını belirleyen biyolojik, coğrafi ve toplumsal etkenlerin tamamıdır (Bozkurt, 2010). Doğa ve insan her daim birbiri ile mücadele içerisinde bulunmuş, aralarındaki etkileşim sonucunda insanların yaşamlarını sürdürdüğü çevre olumlu ya da olumsuz olarak etkilenmiştir (Atasoy, 2015).

Litosfer, atmosfer, hidrosfer ve biyosfer kendi içerisinde bir bütünü oluşturmaktadır. Bu sistemler, zaman zaman meydana gelen etkilerle değişime uğramaktadır. Doğal etkilerle bozulan sistemler yine doğal süreçler sonucu eski haline dönebilirken, insanoğlunun etkisiyle meydana gelen bozulmalar doğal işleyişi bozmaktadır. Bu durum ekolojik sorunların da giderek çözülemez hale gelmesine yol açmıştır (Bozkurt, 2010). Çevrenin farklı müdahaleler ile değişmesi, canlı yaşamını da etkilemektedir. Sanayi devrimiyle birlikte, insanların doğaya hakim olma güçleri de artmıştır (Güler, 2009). Dünyadaki hızlı nüfus artışı, sanayileşme, tarımda ilaçların aşırı kullanımı, radyoaktif maddelerin çeşitli sektörlere girmesi, doğal dengenin bozulmasına yol açmıştır (Atalay, 2004). Dünyadaki çevre sorunlarının artmasında, sanayileşme alanındaki çevre karşıtı hareketler etkili olmuştur. Bunlar sonucunda çevre kirlenmesi, tarımsal bölgelerin azalması, nüfus artışında hızlanma, nükleer tehlike, canlı türlerin yok olması ortaya çıkmıştır (Borden 1985). Çevre üzerindeki bu değişimler sonucunda insanlar çevre bilinci oluşturmak için farklı çalışmalar yürütmüşlerdir. Bunların bazıları yerel çalışmaları oluştururken bazıları küresel boyutlara ulaşmıştır. Tüm çalışmalar da ortak amaç yaşanılabilir bir çevre oluşturmaktır. Bu amaca ulaşmak için çevre eğitiminin önemi her geçen gün artmaktadır.

1.1 Problem

Sağlıklı ve yaşanılabilir bir gelecek için etkileşim içinde bulunan çevrenin korunması, tüm insanların kendini sorumlu hissetmesiyle mümkündür. Bu sorumluluğu taşıyan, bilinçli ve nitelikli insan yetiştirme görevini üstlenen okula, dolayısıyla da okulun iş görenleri olan eğitimcilere daha fazla sorumluluk düşmektedir (Çabuk, Karacaoğlu, 2003). Eğitimin ilk olarak ailede başlaması ailenin çevre konusundaki eğitiminin ne kadar gerekli olduğunu göstermektedir. Ailede almış olduğu eğitimle okula başlayan çocuk, gerek okulda öğretimine başlayarak gerek öğretmenlerini örnek alarak çevre eğitimine devam etmektedir. Bu durum öğretmenlerin çevreye karşı duyarlılıklarının önemini göstermektedir.

Ülkemizde ve dünyadaki çevre sorunlarına karşı en önemli mücadele çevre eğitimi ile başlamaktadır. Çevre eğitimi; bilgilendirme, bilinçlendirme, uyarma, dengeleme, geliştirme ve koruma süreçlerini içermektedir. Etkili bir çevre eğitimi 'okul içi' ve 'okul dışı' programların birbirini destekler nitelikte olmasıyla gerçekleşir. Doğadaki deneyimler, öğrencilerin kendilerine güvenlerini ve doğa ile empatik ilişkiler kurmalarını sağlar (Güler, 2009).

Günümüzde çevre eğitimi, insanları çevre hakkında bilgilendirmekten öteye gidip onları çevre yönetiminde istekleri ve becerileri olan gönüllü katılımcılar haline getirmeyi hedefleri arasına almıştır. Eğer insanlara doğal çevrenin önemi gerçekten anlatılır, çevre sorunlarının çözümünde eğitimin işlevi kavratılır, çevre konusunda duyarlılık artırılır ve aktif olarak harekete geçmeleri sağlanabilirse, çok yönlü olarak gelişen çevre sorunlarının azaltılması konusunda büyük bir adım atılmış olur (Maskan vd, 2006). Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin, çevre bilincini öğrencilere aşılayabilmesi açısından yeterli eğitimi almış olmaları önemlidir. Aynı zamanda öğrenciler için rol model oluşturdukları için kendi duyarlılıklarıyla öğrencilere örnek olmak durumundadırlar.

Çevre duyarlılığı, bireylerin çevre sorunlarına karşı olumlu tutum sergilemeleri olarak tanımlanabilir. Günümüzde yaşanan çevre problemlerinin çözümleri için bireylerin ve bireylerden oluşan toplumların farkındalık kazanması gereklidir (Bozkurt,2010). Çevreye ilişkin farkındalığımız, bizim çevreye yönelik duyarlılık düzeyimizi belirlemektedir. Çevre bilinci düzeyimiz ise ekolojik kültürümüzü, doğa ile ilgili olan ilişkimizi, dünyaya karşı bakış açımızı şekillendirmektedir. Farkındalığımız yakın çevremizden başlar yöre, bölge, dünya ve evrene kadar geniş bir coğrafyayı kapsar. Bu açıdan farkındalık kavramı kişiden

kişiyeye değişebilir. Bu durum kültürümüzü, düşüncelerimizi, dünya görüşümüzü, yaşam ve evren anlayışımızı etkilemektedir. Kısacası çevreye olan farkındalığımız bizim ile sınırlıdır (Atasoy, 2015). Çevre problemleri ile çevre hassaslığı ve çevre eğitimi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Ailede ve eğitim kurumlarında gösterilecek olan çevre eğitiminin nasıl olacağını belirlemek için, bireylerin çevreye karşı göstermiş olduğu hal ve hareketlere ve edindiği çevre eğitiminin düzeyinin yeterliliğine bakılmalıdır. Bireylerin yetiştirilmesinde önemli sorumlulukları bulunan eğitimcilerin ve öğretmen adayları olan kişilerin çevreye karşı duyarlılığı, edindikleri çevre eğitiminin seviyesinin hangi durumda olduğunun belirlenmesi açısından oldukça önemlidir (Çabuk, Karacaoğlu, 2003).

Çevre kirliliği ve sorunlarının baş aktörü olan insan, insan merkezli düşünceden vazgeçmeden, çevre merkezli tutum davranış ve alışkanlıkları benimsemeyen, bireysel arzularını toplumsal düzen ve küresel isteklere feda etmeden, tüketim alışkanlıklarını geleceğe yönelik değiştirmeden, doğayı sömürme anlayışından vazgeçmeden, doğayı istediği gibi tüketebileceği anlayışından vazgeçmeden içinde bulunduğumuz bu ekolojik bunalım çevre sorunu değil insan sorunu olmaya devam edecektir (Atasoy, 2015).

1.2 Problem Cümlesi ve Alt Problemler

“Balıkesir merkez ilçe sınırları içerisinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri, çevre olguları ve sorunları hakkındaki bilgilerini derslerine aktarmada ne kadar etkilidir?” sorusu bu çalışmanın problem cümlesini oluşturmaktadır.

Bu problem cümlesi çerçevesinde aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, çevre konulu etkinlikleri uygulama düzeyleri ile cinsiyetleri, mezun oldukları branşları, mesleki kıdemleri arasında farklılık var mıdır?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, ders kitabında yer alan çevre konularının yeterli olmasıyla ilgili görüşleriyle cinsiyetleri, mezun oldukları branşları, mesleki kıdemleri arasında farklılık var mıdır?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, ders kitabında yer alan çevre konularının yeterli olmasıyla ilgili görüşlerinin oluşmasında daha önce çevre konusunda

faaliyet gösteren kuruluşların panel, konferans ya da proje sürecine katılmalarıyla ilgili anlamlı bir ilişki var mıdır?

- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevre konulu gönüllü kuruluşlardan birine üyeliğinin olmasıyla evinde ve okulunda geri dönüşüm uygulaması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevre konulu gönüllü kuruluşlardan birine üyeliğinin olmasıyla derslerinde çevre konulu etkinlik-faaliyet yaptırması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevre konulu gönüllü kuruluşlardan birine üyeliğinin olmasıyla cinsiyetleri, mezun oldukları branşları arasında farklılık var mıdır?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetleri ile derslerinde çevre konulu materyal yaptırması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3 Amaç

Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevre olguları ve sorunları hakkındaki bilgilerini derslerindeki etkinliklere yansıtma düzeyini araştırmak amaçlanmıştır.

1.4 Önem

Çevre eğitimi; her yaş, eğitim ve meslekteki kişilere belli bir program dâhilinde verilmelidir. Çevre eğitimi sürekli, katılımlı ve dengeli kalkınma sistemi içerisinde yaşamın her basamağında ve toplumun tüm katmanlarında verilmelidir. Çevre eğitiminin temeli, kişisel sorumluluk eğitimine dayanmalıdır ve bu eğitimin özünde benimseme ve gönüllü katılım olgusu yer almalıdır (Güney, 2011).

Sosyal bilgiler dersi çevre eğitiminde, öğrencilere kazandırdığı bilgiler açısından önem taşımaktadır. Ailede alınan çevre eğitimi, okul hayatıyla şekillenmektedir. Bu yönüyle sosyal bilgiler dersi çevre ile ilgili olguları içinde barındıran etkinlik temelli bir işleve sahiptir. Bu işlevi yerine getiren öğretmenlerin ise, Sosyal bilgiler derslerinde yer alan çevre hakkındaki bilgileri önem kazanmaktadır.

1.5 Varsayımlar

Araştırmada şu varsayımlar kabul edilmiştir:

1. Araştırmada örneklem olarak seçilen öğretmenlerin, evreni temsil edebilecek nitelikte olduğu kabul edilmiştir.
2. Araştırmanın kullanılan kaynaklar güvenilir ve yeterli bilgi vermektedir.
3. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulanan ölçme aracı araştırmanın amacına ve konusuna uygun olarak hazırlanmıştır.
4. Araştırmaya katılan öğretmenlerin, görüşme formundaki soruları samimi ve objektif bir şekilde cevaplandıkları kabul edilmiştir.

1.6 Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. 2017–2018 öğretim yılı ile sınırlandırılmıştır.
2. Balıkesir merkez ilçelerde görev yapan 42 kişilik sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınırlandırılmıştır.
3. Kullanılan görüşme formu ile sınırlandırılmıştır.

1.7 Tanımlar

Çevre: Herhangi bir zamanda doğrudan ya da dolaylı olarak kişiyi etkileyen; kişinin maddi, manevi gelişmesini ve yaşam standartlarını belirleyen biyolojik, coğrafi ve toplumsal etkenlerin bütünüdür (Bozkurt, 2010).

Çevre Eğitimi: Bireylere çevreleri hakkında bilgi, bilinç, değer ve beceriler ile birlikte, çevre sorunlarını çözüme kavuşturmak amacıyla harekete geçme kararlılığını da kazandırabilecek bir süreçtir (Yapıcı, 2009).

Çevre Bilinci: Çevreye karşı olan tavır ve faydalı davranışlar olarak tanımlanmıştır (Erten, 2004).

Çevre Bilgisi: Çevreye ait sorunlar, bu sorunlara aranan çözüm yolları, ekolojik alandaki gelişmeler ve doğa hakkındaki tüm bilgiler demektir (Erten, 2005).

Çevreye Yönelik Tutumlar: Çevre sorunlarından kaynaklanan korkular, kızgınlıklar, huzursuzluklar, değer yargıları ve çevre sorunlarının çözümüne hazır bulunuşluk gibi kişilerin çevreye yararlı davranışlara olan olumlu veya olumsuz tavır ve düşüncelerinin hepsidir (Erten, 2005).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1 Kuramsal Çerçeve

Çevre; günümüzde doğal, ekonomik ve kültürel değerlerin bir bütünü olarak ele alınmaktadır. İnsanla birlikte bütün canlı ve cansız varlıklarla; canlı varlıkların her çeşit eylem ve davranışını etkileyen fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal nitelikteki etkenlerin bütünü olarak değerlendirilmektedir (Bozkurt, 2010).

Çevre; tüm canlıların yaşamları süresince birbirleriyle etkileşimde oldukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel platformdur. Diğer bir ifadeyle dünyada varolan ilk canlıyla birlikte olan çevre, bu canlının bulunduğu platform ya da koşullardır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018).

Çevre eğitimi denildiğinde aklımıza ilk gelen toprak, su ve ormanları korumaktır. Ancak ekosistemler, biyomlar, biyosferi de içine alan geniş bir kavramdır (Ünal ve Dımışkı, 1999). Çevre eğitimi doğa ve insan arasındaki etkileşimi açıklamak için vardır. Bireylerin yaşadıkları çevreyi tanımaları, buldukları çevreye karşı sorumluluk geliştirmeleri ve tutum kazanmaları çevre eğitiminin başlıca amaçlarındandır (Sabo, 2010).

Çevre eğitimine verilen önem her geçen gün artmaktadır. Son çeyrek asıra bakıldığında eğitim-öğretim ile çevre problemleri arasındaki ilişki yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Eğitim-öğretimi veren öğretmenler ile eğitim-öğretimin verildiği okulların, çevre bilinci yüksek öğrencileri yetiştirmeye uygunluğu irdelenmektedir. Bunların sonucunda birtakım kavramlar yeniden tanımlanmıştır. Erdem, ahlak, değer, hoşgörü, denge, birliktelik, etik, kalkınma, ekonomi gibi kavramların tanımları değişmiştir. Çevre için eğitimin önemi ve gerekliliği araştırılırken, okullarda öğretilen derslerin çevre ile bağlantısının yetersiz olması tartışılmaya başlanmıştır. 21. yüzyılda bulunduğumuz çevreyi insanların baskısından kurtarmanın zamanı gelmiştir. Bunu başaracak olan ekobireyler, doğa ile içiçe yaşamını sürdüren, ekoloji ile ekonomiyi barıştıran ve dünyamızı sahiplenen yeni dünya vatandaşlarıdır (Atasoy ve Ertürk, 2008).

Günümüzde çevre bilincine göre temel insan haklarımızdan bir tanesi, sağlıklı bir çevrede yaşamaktır. Sağlıklı bir çevrede yaşamının ilk koşulu kaliteli bir çevre eğitimi almış olmayla mümkündür. Çevre ve insan arasındaki etkileşimin ayrılmaz

olduğu gerçeği, çevre kavramının önemi, çevrenin ulusal düzeydeki anlamı kadar, uluslararası düzeyde de yeni yaklaşımlarla araştırılması gereğini ortaya çıkarmıştır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018).

Çevre sorunlarına karşı farkındalık yaratıp, önlem almak belirtildiği gibi çevre eğitimi ile gerçekleştirilebilir. Çevre eğitimi, kişilere çevreleri hakkında birtakım bilgi ve beceriler ekleyen, çevre problemlerini çözüme kavuşturmada kararlılık kazandıran bir süreçtir (Yapıcı, 2009).

Çevre için eğitim iki farklı bilim dalının birleştirilmesiyle ortaya çıkar. Bu bilim dalları çevre bilimi ile eğitim bilimlerinin birleştirilmesiyle ortaya çıkan sosyoloji, psikoloji, felsefe, iktisat, toplum bilimi, coğrafya, ekoloji, biyoloji gibi bilim dallarıyla bilgi alışverişinde bulunan yeni bir çalışma alanıdır. Çevre eğitimin temel amacı, algılama düzeyindeki insanlar ile doğa arasında sağlıklı bir iletişim kurabilmektir. Bu iletişim karşılıklı saygıya dayalı ve çevreye zarar vermeyen davranışlar üretmelidir. Çevre hakkında bilgilenirken, çevreyi koruyup, geliştirecek hal ve hareketlerin kazanılması ve sorunların çözüm yöntemlerinin kazanılması da sağlanmalıdır (Önal vd, 2017).

Çevre eğitimi, çevre sorunlarına duyarlılığı artırıcı bir etken olmasına rağmen çevre politikası içerisinde yeterince önemsenmediği görülmektedir (Akbaş, 2007).

Çevreyle alakalı konularda insanların aktif olabileceği bir eğitim sistemi oluşturmak, çevreye duyarlı bireylerin yetiştirilmesi için gereklidir. Birbiriyle uyum içerisinde olan ve birbirine değer veren insanların yetiştirilmesi oldukça önemlidir. Bu sayede çevreye sahip çıkılması sağlanabilir (Glover ve Deckert, 1998).

İbiş (2009), çevre eğitimin bireylere nasıl kazandırılması gerektiğini şu şekilde açıklamıştır; İlköğretimden başlayarak üniversite düzeyine kadar çevre eğitimine katkı sağlayacak projelerin geliştirilmesi ve desteklenmesi için faaliyetler düzenlenmelidir.

Çevre sorunları eğitiminin genel amaçları şu şekildedir:

- Kırsal ve kentsel bölgelerde, ekonomik, sosyal, politik ve ekolojik sorunların birbiriyle bağlantılı olmasının öneminin anlaşılmasına destekte bulunmak,
- Tüm bireylere, çevreyi bozmamak ve geliştirmek için gereken bilgi ve bilinci kazanma imkanı sağlamak,
- Bireylere ve bireylerin oluşturduğu toplumlara, çevreye dair yeni tutum şekilleri oluşturmak (Akyüz, 1980).

Çevre bilimi eğitimi, yalnızca okullarda incelenecek yeni bir konu olarak değerlendirilmemeli, tüm eğitim sürecinin yeni bir boyutu olarak ele alınmalıdır. İnsan yaşamının her alanında yaygınlaştırılıp etkinlik kazandırılmalı, toplumda derinlemesine kök salmalıdır (Dinçer, 1988).

Çevre problemlerinin çözüme kavuşturulması, insan ile doğa arasındaki dengenin sağlanmış olması iyi eğitilmiş bireylerle mümkündür. Dünyamızın geleceği, yarının büyükleri olan bugünün küçüklerinin elinde olduğuna göre, çocuklara yapılacak “çevre eğitimi yatırımı”, gezegenimize yapılan bir yatırım olarak düşünülmektedir. Bu yatırımı yaparken çocuklar ile doğa arasındaki etkileşimin detaylı bir şekilde tartışılması; çocuklarda pozitif çevresel davranışlar oluşturacak eğitim etkinlikleri ve eğitim programlarının tekrar belirlenmesi; çevre kültürü ve çevre bilinci yeterli düzeyde ekobireylerin yetiştirilmesi için hem ulusal hem de uluslararası eğitim politikalarının tekrar gözden geçirilip yenilenmesi gerekmektedir. Bunların gerçekleşmesi ise, eğitim kurumlarındaki derslerin çevreyle iç içe olması ve çevre eğitiminin geniş bir yelpazede etkililiğine bağlıdır (Atasoy ve Ertürk, 2008).

Çevre eğitiminin kalıcı olmasının sağlanması için, bireyin etrafında bulunanların ve çevredeki farklılıkların idrakına varmasını sağlayacak ana konular seçilmeli ve düzenli bir program içerisinde araştırma, inceleme ve deneylerle bilgiye ulaşması sağlanmalı diğer taraftan da bir takım etkinliklerle çocuk desteklenmeli ve ilgisi çevre üzerine aktarılmalıdır. Bu etkinlikler boyama, bulmaca, oyun vb. etkinlikler olabilir. Farklı ana konular çocuğun çevresini her açıdan görmesini sağlayacak, ana konulara ait farklı etkinlikler de çocuğun ilgisini çekip çevre bilgisini ve bilincini üst seviyeye çıkarmaya yarayacaktır (Şimşekli, 2004).

Eğitimcilerin çocuklara, çevreyle ilgili bilgi vermeleri, çevreyi benimsetmeleri, çevre ile ilgili yeterli materyal sağlamaları, özendirici eylemler geliştirmeleri gerekir. Öğretmen, çevre konusunda öğrenci için iyi bir model olmalıdır (Şimşekli, 2004). Çünkü çocuklar doğadaki değişimlerin nelerden kaynaklandığını, doğanın insana tepkilerinin ne kadar süreli olduğunu, doğanın insanları farklı şekillerde etkileyebileceğini ve doğanın insanlar tarafından olumsuz etkilendiğini, kirliliklerin nedeninin insan olduğunu anlamakta zorlanmaktadır (Atasoy, 2006).

Çevre sorunları gibi popüler bir temanın sınıf ortamında öğretilmesi sırasında, başta yakın çevre sorunları olmak üzere ve daha sonra da küresel çevre sorunları ele alınarak tartışılmalıdır. Küresel boyutta bir sorun olarak görülen çevre sorunlarının

yalnız bir yerleşim ünitesini, ülkeyi veya bölgeyi değil, tüm dünya için önemli olduğu öğrencilere anlatılmalıdır (Özgen, Kahyaoğlu, 2011).

Ülkemizde uygulanan programlarda başarı sağlayabilmek için, öğretmenin profesyonel olarak geliştirilmesi gerekmektedir.

Ülkemizde çevre eğitimiyle ilgili örnek alınması gereken çalışmalar şöyle sıralanmıştır (Bakırcı ve Artun, 2011):

- 1. Doğa Çantam:** Bu program 5 ila 7 yaşlar arasında olan çocuklarının doğal çevreyle uyum içinde olması ve kuşları koruması amacıyla geliştirilmiştir.
- 2. Yeşil Kutu:** İlköğretim öğrencilerini ve öğretmenlerini kapsayan bir programdır. Herhangi bir çevre sorunun karşısında öğretmen ve öğrenciler arasında iletişimin sağlanması amacıyla gerekli ortamı sağlamak ve sorunların çözümü için öğrencileri isteklendirmek amaçlanmaktadır.
- 3. Doğa Okulu:** Ankara Doğa Derneği'nin geliştirmiş olduğu bu programda; Eğitim süresi boyunca çevreyi koruma etkinliklerine katılan öğrenci sayısının artırılması amaçlanmaktadır.
- 4. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (Tübitak):** Geliştirilen fen ve sosyal projelerine maddi yardım sağlamak amacıyla kurulmuş bir kurumdur.
- 5. Tema Vakfı:** Yaz dönemi eğitimlerinde oluşturulan etkinlikler ile toprak erozyonu hakkında öğrencilere özel eğitimler verir.

Demirkaya (2006)'ya göre çevre eğitimine yönelik farklı yaklaşımlar vardır:

- Çevre eğitimi, fiziksel ve beşeri düzen ile bu düzenlerin birbirleriyle ilişkilerinin idrakını ve öğrenilmesini isteklendirir. Bu yaklaşım "Çevre Yönetimi ve Kontrol İçin Eğitim" olarak tanımlanır.
- Çevre yoluyla eğitim öğrencilerin birtakım bilgi ve beceri kazanımlarını sağlar, öğrencileri çevre gezileri aracılığıyla öğrenmeye yönelik isteklendirir. Bu yaklaşım 'Çevre Bilinç ve Yorumu İçin Eğitim' olarak tanımlanır.
- Çevre eğitimi, öğrencilerin uyması ve kaçınması gereken davranışlarından sorumlu olmayı teşvik eden bir çevre etiği ve cesareti kazandıran, bilgiye bağlı konuları kapsayan üstteki iki yaklaşım üzerine kurulur. Bu yaklaşım "Sürdürülebilirlik İçin Eğitim" olarak tanımlanır.

Çevre eğitimindeki temel amaçlar; kişilerin ve kişilerin oluşturduğu grupların çevre hassasiyetlerini en üst seviyeye çıkarmak, çevre problemlerinin çözümlenmesi hususundaki yönetsel ve diğer aşamaları göstermek, kişileri çevre eğitimi konusunda

bilgilendirmek ve isteklendirmek, çevre problemlerinin ortaya çıkmadan önce engellenmesi için bilimsel teknolojik yeniliklerden faydalanmak ve bu konuda uzmanlaşmasını sağlamaktır. Çevre açısından bu gayeleri içine alan eğitim, toplumun bütün fertlerini alakadar etmektedir. Bu sebeple çevre eğitimi de toplumun bütün bireylerine yönelik olmalıdır. Bu eğitimi toplumun bütün paydaşlarına ulaştırmada eşitlik ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır (Akbaş, 2007)

Son yüzyılın çevre eğitimi sadece çevre bilgi ve hassasiyetimizi üst seviyeye çıkaracak bir eğitim olmamalıdır. Geliştirilecek eğitim anlayışı, modern bireyin çevresel ve yaşamsal hal ve hareketlerini en baştan değiştirmelidir. Bundan daha önemlisi ise bu eğitim biçimi, çevre problemlerine tepkisini gösteren, bu problemlerin sonuca ulaştırılması için teklif getiren, etkin katılım sağlayan, düşünen, tartışan, sorgulayan, sürdürülebilir yaşam ve sürdürülebilir kalkınmayı anlamış ve benimsemiş, gezegenimiz ile uyumlu bir birey ortaya çıkarmaktır. Ayrıca çevre için verilecek eğitim vatandaşlık, insan hakları, ekoloji, estetik, ahlak, ve demokrasi eğitimi ile içiçe olduğu zaman önem ve anlam kazanmış olur. Ancak bu şekilde olursa çevre için eğitim belirlenen gayelerine ulaşmış sayılır.

2.1.1 Ülkemizde Çevre Eğitimi Programının Genel Durumu

Ülkemizde çevre sorunlarıyla baş etmek, bireyleri bilinçlendirmek amacıyla eğitim programları geliştirilmiştir. Bireylerin okul hayatına başlamadan önce çevre eğitiminin önemini yükselten şehirleşme olgusu kapsamında, çocukların çevreden ayrı büyümeleri, çevre problemlerinin günbegün çoğalması ve çevreyle alakalı konularda yapılacak çalışmalar ile gözlem, gruplandırma gibi yetkinliklerin eğlenceli bir şekilde kazandırılmasıdır. Araştırmacıların yaptığı çalışmalara göre çevre bilincinin bireylerde oluşması şöyle açıklanmıştır; Çevre bilgisi ve çevreye yönelik davranışlar eğitim hayatına başlamadan önce oluşmaya başlar ve burada kazanılan bilgiler ilerleyen senelerde de çevreye karşı pozitif davranış geliştirmede önemli bir yer tutar. Bundan dolayı eğitim hayatına başlamamış bireylerde çevre eğitimi programına önem verilmesi gerekmektedir (Gülay, Ekici, 2010).

UNESCO'nun hazırladığı model öğretim programı içerisinde bulunan birçok konu, Türkçe, Hayat Bilgisi, Fen Bilimleri ve Sosyal Bilgiler başta olmak üzere

birçok farklı disiplinin bulunduğu derslerin kapsamaları içinde de bulunmaktadır. Bu durum çevre eğitimi dersinin seçmeli bir ders olması da göz önünde bulundurulduğunda, bu dersin kapsamında bulunacak konular öteki derslerdeki içerikler göz önünde bulundurularak belirlenmiştir (Talim Terbiye Kurulu, 2015).

İlköğretim programında belirtilen genel hedeflere bakıldığında, çevre içerikli hedeflerin çevreyi tanıma ve anlama, çevreyi temiz tutma, çevre ve insan arasındaki ilişkiyi anlama ve çevreden sorumlu olma gibi konularda yoğunlaşmıştır (Tanrıverdi, 2009).

Ortaöğretimde çevre konularıyla ilgili 9. sınıftan 12. sınıfa kadar devam eden ünitelerdeki önerilen konular bir sınıfın belirli bir döneminde ve bir defa işlenmek yerine bütün sınıflara dağıtılmıştır. Başka bir ifade ile konular; basitten karmaşığa, bilinenen bilinmeyene, somuttan soyuta ilkesine göre her sınıfta biraz daha genişletilmiş, anahtar kavramların etrafındaki örüntü her defasında biraz daha artırılmıştır (Köse, 2010).

2.1.2 Türkiye’de Çevre Sorunları

Ülkemizde doğal ortamı bozan, doğal dengenin alt üst olmasını oluşturan belli başlı çevre sorunları şunlardır:

1. Yanlış arazi kullanma ve doğal bitki örtüsünün tahribi,
2. Hava kirliliği,
3. Su Kirliliği,
4. Toprak Kirliliği,
5. Şehirlerdeki katı atık, çöp sorunu, gürültü (Atalay, 2004).

Bireylerin çevre ile doğrudan ilişkili olduğu en önemli sorunlar ise şöyle açıklanabilir:

- Dünya üzerinde hayatını sürdüren popülasyonun sürekli ve hızla çoğalması ve buna bağlı olarak kaynakların tüketilmesinin çoğalması, hava, su ve toprak gibi doğal kaynakların günbegün artarak kirlenmesi ve büyük çoğunluğunun tekrar kullanılamaz duruma gelmesi.

- Dünya üzerinde yaşıyan nüfusun hızla artması ve buna bağılı doğal kaynak kullanımının artması, doğal kaynakların yani hava, su ve topraklarımızın her geçen gün daha fazla kirlenmesi ve önemli bir kısmının kullanılamaz hale gelmesi.
- Çevre kirliliğinin her geçen gün giderek artması,
- Ozon tabakasının incilmesi,
- Küresel ısınma ve buna bağılı oluşan iklim değışiklikleri.
- Çevrenin bozulmasına bağılı kanser ve benzeri hastalıkların giderek artması,
- Biyoçeşitliliğin giderek azalması (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018).

İnsanlar yerleşik hayata geçtikten sonra toprağı kullanmayı öğrenmişlerdir. Günümüze yaklaştıkça küçük kentlerin çevresindeki tarım alanları giderek daralmıştır. Ülkemizde verim açısından en değerli topraklara sanayi tesisleri kurulmuştur. Yeryüzü şekillerinin uygun olması, ulaşım açısından kolay, maliyet açısından ucuz olması sebebiyle ovaları sanayi tesisleri kaplamaya başlamıştır. Bu tip sanayi tesislerinin iş istihdamını arttırması nedeniyle kırsal kesimlerden bu bölgelere göçler artmıştır. Böylece, önceden yamaç alanlarda bulunan konutlar sanayi alanlarına yakın bölgelere yani ovalara taşınmaya başlamıştır. Bu durumda en zararlı çıkan verimli topraklarımız olan ovalarımız olmuştur (Yiğitbaşıoğlu, 2000).

Ülkemizde zamanla bitki örtüsünün çeşitli nedenlerle tahrip edilmesi sonucu, toprak aşınmaya ve taşınmaya uğrar. Erozyon özellikle engebeli ve yüksek dağılık alanlarda ve kurak bölgelerde kendini göstermektedir. Ülkemiz arazisinin en az yarısında çeşitli derecede erozyon olayları devam etmektedir. Özellikle bu bölgeler, aşınma sonucu tamamen çıplaklaşmış veya doğal bitki örtüsü bozulmuştur (Atalay, 2004).

Türkiye’de hava kirliliğı çalışmaları 1960’lı yıllarda “Ankara’nın hava kirliliğı” olarak başlamıştır. Daha sonra hava kirliliğı sorununun diğerkentlere de yayılmasıyla gelişmiştir. O yıllarda yapılan çalışmalar daha çok ulusal kongrelerde tartışılmış ve uluslararası literatürde çok yer almamıştır. 1990’lı yıllarda yapılan çalışmalar nitelik ve nicelik olarak gelişmeye ve uluslararası literatürde de yer almaya başlamıştır (Tuncel, 2013). Türkiye’de hava kirliliğini etkileyen başlıca gazlar 1980’lerden beri sürekli şekilde artmaktadır. Türkiye’nin ulusal hava kirliliğı

eşik değerinin hem Avrupa Birliği'nden hem de Dünya Sağlık Örgütü'nden yüksek olması ve bu değerlerin özellikle sanayileşmiş bölgelerde ve büyük kentlerde aşılması hava kirliliği sorununun büyüklüğüne işaret etmektedir (Üstel, 2004).

Ülkemizde hızlı nüfus artışıyla kişi başına düşen alanın azalması başta olmak üzere sanayinin yaygınlaşması, tarımın makineleşmesi, çevrenin dolayısıyla suların kirlenmesinde önde gelen etmenlerdir. Ülkemizde birçok nedenden dolayı kontrol altında tutulamayan evsel, endüstriyel ve tarımsal etkinlikler sonucu, günümüzde pek çok su havzasında kirliliğin önemli boyutlara ulaştığı bilinmektedir. Türkiye'de arıtma tesisi olan sanayi kuruluşlarının oranının az oluşu veya sanayi kuruluşlarının çoğunun arıtma tesislerinin olmaması ya da var olan arıtma tesislerinin etkin olarak işletilememesi gibi sebeplerle de yüzey sularında kirlenmenin boyutları artmaktadır (Akın ve Akın, 2007).

Özellikle 1950'li yıllar Türkiye açısından tarımsal yapı değişikliğine paralel olarak kentleşmenin arttığı yıllardır. Yoğun nüfus akımı karşısında kentlerdeki yetersiz alt yapı, gece kondu ve diğer çevre sorunları hissedilir bir hale gelmiştir (Dinçer, 1988).

Dünya Sağlık Örgütü'nce belirlenmiş olan gürültü yoğunluk ölçüleri, büyükşehirlerimizde oldukça yüksek seviyede olup bu ölçülerin üzerine çıkmaktadır. Şehirlerimizin gürültüsünü artıran nedenlerin başında trafik yoğunluğunun olması, bu taşıtları kullanan bireylerin gereksiz yere korna çalmaları ve belediye sınırlarında bulunan sanayi alanlarından çıkan gürültüler gelmektedir. Konutlarda ise elektronik cihazlardan çıkan yüksek sesler, zamansız yapılan tamirat ve tadilat işleri ile bazı işyerlerinin oluşturduğu gürültüler insanların işitme sağlığını ve idrakını negatif yönde etkilemekte, fiziksel ve ruhsal durumlarını bozmakta, iş verimini düşürmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2015).

İnsanlar yaşamları boyunca toprakla içiçe yaşamak zorundadır. Bu etkileşimler sonucunda toprağın yapısında olması gereken durumdan farklı olarak birtakım bozulmalar meydana gelmektedir. Tarım uygulamalarının yanlış yapılması, gereksiz ve fazla gübre kullanımı, tarım ilaçlarının yanlış kullanımı, atık ve artıkların toprakla temas etmesi, zehirli ve tehlikeli nesnelerin toprağın yapısında depolanması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Beşeri nüfusun yoğun olduğu bölgelerde toprağın özelliğinin hissedilir şekilde bozulduğu görülmektedir. Bu bozulmalara arazinin uygunsuz kullanılması, inşaat tekniklerinin kirliliği, alt yapının yetersiz olması

dolayısıyla giderlerin toprağa karışması ve çöp yığınları yol açmaktadır. Hava kirliliğinin yüksek derecede olması toprağın da kirli olmasına yol açar. Kentin ısınması sırasında bacalardan çıkan zehirli gazlar ve taşıtların egzozlarından çıkan zehirli gazlar havada birikip yoğunlaşarak toprağa karışmakta ve topraktaki doğal yaşamı öldürmektedir (Karaca, Turgay, 2012).

Ülkemizde önem taşıyan çevre sorunlarından biri de Pestisit'tir. Pestisit, hastalık ve böceklere karşı kullanılan kimyasal madde ve maddeler karışımıdır. Pestisitlerin normal dozajın üzerinde kullanılması, bitkilerde olduğu gibi toprak, akarsu ve yer altı sularını da kirletmektedir. Bitkiler üzerindeki pestisitler, bunları yiyen insan ve hayvanlara geçmektedir. Zehirlenmelere, genetik yapıyı etkileyerek kansere sebep olmaktadır (Atalay, 2004).

2.1.3 Balıkesir İli Çevre Sorunları

1.derece kirli iller arasında bulunan Balıkesir ilinde, kirliliği oluşturan temel problemlerin kaynakları şöyle sıralanabilir;

- Trafik kaynaklı problemler
- Sanayi kaynaklı problemler
- Evsel ısınma kaynaklı problemler

Bu problemler arasında en büyük pay evsel ısınmadan kaynaklı problemlerden oluşmaktadır. Balıkesir ilinin coğrafi yapısı ve kış mevsiminde azalan rüzgarlar nedeniyle bu kirlilik daha fazla hissedilmektedir (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017).

İlde hava kirliliğini önlemek ve en aza indirmek sebebiyle yapılan çalışmalar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca yayımlanan yönetmelik kapsamında gerçekleştirilmektedir. Hava kirliliğinin önlenmesi ile alakalı olarak yapılan mevzuat kapsamında yakma sistemlerini ısınma amaçlı olarak kullanan konut, toplu konut, kooperatif, site, okul, üniversite, hastane, resmi daireler, işyerleri, sosyal dinlenme tesisleri ve kömür satış yerlerinde denetimler gerçekleştirilmektedir (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2013).

Balıkesir ilinin Marmara Denizine kıyısı bulunan ilçelerinde üretim yapan sanayi tesislerinden ve yerleşim yerlerinden atılan evsel ve endüstriyel özellikli atıklar doğrudan ya da dolaylı olarak Marmara Denizini kirletmektedir. Ege Denizi kıyılarında ise zeytin üretimi oldukça fazladır. Yaklaşık olarak 120 zeytin işleme ve zeytinyağı üretimi yapan tesis bulunmaktadır. Zeytin karasularının atılması ve arıtılması çok zor olduğundan büyük bir sorun olmaktadır (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017).

Yaz aylarında turizme bağlı olarak artan nüfustan kaynaklanan evsel atıklar, kış aylarında ise zeytinyağı üretiminden kaynaklanan zeytin karasuyu en önemli çevresel sorunları oluşturmaktadır. Ayrıca Balıkesir’de yoğun olarak büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan besihaneleri ile işleme tesislerinin yanı sıra irili ufaklı hemen hemen her sanayi türünden tesisi bulunmaktadır. Bundan dolayı ilde sanayi tesislerinden kaynaklanan atıklarda çok çeşitlilik bulunmaktadır (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2013).

Balıkesir ilinde hayvancılığa bağlı olarak süt ve süt ürünleri üretim tesisleri bulunmaktadır. Bu tesislerin çok azında yeni teknolojiler kullanılmakta olup, çoğunda eski sistem üretim ekipmanları kullanılmaktadır. Çevre sorunu oluşturan peynir altı atık suyunu arıtmak ise oldukça zor ve maddi boyutu büyük olarak görülmektedir (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017).

Toprak kirliliğinin önlenmesi için geri dönüşüm tesisleri giderek artmaktadır. Bunla ilgili olarak arıtma çamuruna dikkat çekilmektedir. Arıtma çamurlarının çevreye zarar vermeyecek şekilde bertaraf edilmesi gerekmektedir. İşlenmiş arıtma çamurları, nebati üretim için zorunlu olan bütün bitki ve besin türlerini birlikte bulundurlar bu sebeple bitkisel maddelerin yerini almaktadırlar (Uzun, Bilgili, 2011).

Balıkesir ilinde arıtma çamurlarının toprakta kullanımında yeterli tedbirlerin alınmasını hedefleyen yönetmelik uygulanmaktadır. Talimatname sınırları içinde bir adet işletmeye izin verilmiştir. Arıtma çamurlarının bir bölümü çimento fabrikalarına yanıcı madde olarak gönderilmekte bir bölümü ise belediyelerin depolama alanlarında bertaraf edilmektedir (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2017).

Gürültü, teknolojik ilerlemelerin neden olduğu çevre sorunlarının en önemlilerinden birisidir. Büyükşehirlerde gürültüye neden olan birçok sayıda kaynak

bulunabilmektedir. Gürültü nedenleri arasında en başta gelenler, sanayi tesisleri ve ulaşımdır. Birçok bölgede yapılan çalışmalara göre, kişileri en çok rahatsız eden gürültü türünün ulaşımdan kaynaklı olduğu belirtilmiştir (Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Balıkesir ilinde trafik nedeniyle ortaya çıkan gürültü ön plandadır. İnsanların toplu taşımaya yönlendirilmesi bu problemin çözülmesinde etkili olacaktır (Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, 2018).

2.1.4 Çevre Bilincinin Doğuşu

Çevre bilinci, bireyin doğa ve doğa unsurlarıyla ilgili düşünce, tutum ve davranışları; doğa unsurları ile farkındalık ve etkileşim biçimleri; toplumsal ve doğal çevreyi algılama, hissetme, anlama ve bilme yetkisi; çevre ve ilişkilerini yönlendiren değerler, ahlak normları, bilgi ve algılama düzeyidir (Atasoy, 2006).

Çevre sorunları konusunda halkın bilinçlenmesini hızlandıran etmenler, sanayileşme ve bunun sonucunda ortaya çıkan kirlenme, enerji krizi, nükleer gücün getirdiği sorunlar, sanayileşmenin değiştirdiği yaşam tarzına tepkiler biçiminde sıralanabilir (Bozkurt, 2010).

Çevre kirlenmesi ve doğal kaynakların üretim ve tüketim süreçlerindeki yanlış kullanım sonucu yok olması, çevre sorunlarının kaynağını oluşturmaktadır. Çevredeki bozulma ve tükenmenin hızı, boyutları ve nedenleri çevre politikalarının ekonomik politikalarla örtüşmesi gereğini ortaya koymaktadır. Çevre sorunlarının çözümü için toplumun her kesimi etkin olmalıdır (Üstel, 2004).

1960'lerden sonra çevre bilincinin gelişmesinin arkasında koruma örgütlerinin bilimsel yayınlarının ve eğitici faaliyetlerinin etkisi olmuştur. Kitle iletişim araçlarının insanların birdenbire aynı yöne doğru bakmalarında büyük rolü vardır. 1960'ların sonu ile 1970'lerin başında gazetelerde, çevre ile ilgili haberlerin çoğaldığı gözlenmiştir (Bozkurt, 2010).

Sanayi, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler küreselleşmeyi beraberinde getirmiş, ulusları birbirlerinden etkilenir hale getirmiştir. Ortaya çıkan bu sistem içerisinde bütün ülkeler birbirlerine bağımlı duruma gelmiştir. Ayrıca insan hakları ve demokrasi alanındaki gelişmelerin ortak bir şekilde geliştirilmesine neden olmuştur. Bu durum ortak çevresel sorunları da ortaya çıkarmış ve anlaşılmasını sağlamıştır (Khodabandeh D.T., 2010).

Ülkemizde çevre bilinci konusunda 1960'larda kazanılan ve başlangıçta sloganlarla doğan ilgi, giderek programlara ve uygulamalara doğru gidilmesini sağlamış, konu her ülkede ve uluslararası düzeyde yasal çerçeveler kazanıp kurumsallaşarak 1980'lere erişilmiştir (Dinçer, 1988)

2.1.5 Birleşmiş Milletler Çevre Programı

1970 yıllarından sonra dünyada ve ülkemizde çevre problemlerini sonuçlandırmak için birtakım öneriler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bazı ülkelerde 'çevre eğitimi' olgusu kabul görmüştür. 1972 senesinde Stockholm'de yapılan Birleşmiş Milletler İnsan Çerçevesi Konferansı (UN, 1972) ile çevre eğitimi uluslararası alanda gündeme gelmiştir. Bu konferansta bireylerin çevreye karşı hal ve hareketlerinin üzerinde durulmuştur (Ünal, Dımışkı, 1998). Bu konferans sonrasında, BM sisteminin içerisinde yer alan çevresel eylemleri harekete geçirmek ve koordine etmek yetkisiyle, BM Genel Kurulu tarafından BM Çevre Programı (UNEP) kurulmuştur. Bu konferanstan 20 yıl sonra, BM tarafından, 1992 senesinde Rio de Janerio şehrinde, BM Çevre ve Kalkınma konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansta kabul edilen belgeler arasında, Çevre ve Kalkınma Üzerine Rio Deklarasyonu ve Gündem 21 adlı eylem planı bulunmaktadır. Bu plan, uzlaştırılacak konulara arasında, nelerin gerekli olup olmadığını ortaya koyan küresel düzeydeki en önemli ve etkili girişimdir (Öztunç, 2006).

UNEP, bu zamana kadar çok taraflı çevre sözleşmesinin geliştirilmesinde etkin rol üstlenmiştir. Bunlar arasında, Nesli Tehlike Altındaki Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslararası Ticaretine ilişkin CITES Sözleşmesi (1973), Vahşi Hayvanların Göçmen Türlerinin Korunmasına ilişkin Bonn Sözleşmesi (1979), Ozon Tabakasının Korunmasına ilişkin Viyana Sözleşmesi (1985), Ozon Tabakasını İncelten Maddelere ilişkin Montreal Protokolü (1987), Tehlikeli Atıkların Sınır ötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne ilişkin Basel Sözleşmesi (1989), Biyoçeşitlilik Sözleşmesi (1992), Belirli Tehlikeli Kimyasalların ve Pestisitlerin Uluslararası Ticaretinde Ön Bildirime ilişkin Rotterdam Sözleşmesi (1998), Biyogüvenlik Kartagena Protokolü (2000), Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin Stockholm Sözleşmesi (2001) yer almaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 2011).

Uluslararası görüşmeler sonucu 1971 yılında Ramsar Sözleşmesi ile sulak alanların korunması konusunda somut bir adım atılmıştır. 1975 yılında yürürlüğe giren sözleşme, sulak alanların korunmasında ve yönetilmesinde kilit görev üstlenmiştir (Arı, 2006).

Yabani bitki ve hayvan alım satımının yüksek seviyelere gelmesi yüzünden hazırlanan, “Nesli Tehlike Altındaki Türlerin Ticaretine İlişkin CITES Sözleşmesi”, 1973 tarihinde kabul edilmiştir. Ülkemiz CITES Sözleşmesine, 1996 tarihinde dahil olmuştur. Bu sözleşmeye göre kuşakları küresel alım satım yüzünden tehlikede olan hayvan ve bitki çeşitlerinin küresel alım satımının, belirlenmiş kurallara göre yapılması, herkesin ortak malı olan bu varlıkların kuşaklarının korunmasına katkı sağlamaktır. Bu amaç etrafında sözleşmeyi kabul eden bütün ülkelerin birbiriyle etkileşimde olması gerekmekte, ayrıca kabul eden her ülke kendi sınırları içinde aktif bir kontrol mekanizması oluşturabilmesi için, bağlı birimlerle eşit hareket etmesi önemli bulunmaktadır (Dış İşleri Bakanlığı, 2011).

1977 yılında UNESCO Uluslararası Çevre Eğitim Programı (UNEP) işbirliğiyle hükümetler arası çevre eğitim konferansı Tiflis’te toplanmıştır. Konferansta ulusal ve uluslararası düzeyde çevre eğitiminin niteliği amaçları ve pedagojik esasları belirlenmiştir (Ünal, Dımışkı, 1998).

Küresel düzeyde ozon tabakasına verilen zararlar hususu 1975 senesinde UNEP ile gündeme geldi. Ozon Tabakasının Korunmasına Dair anlaşmaya varılan Viyana Sözleşmesi (1985), Ozon tabakasının gözlenmesi, edinilen bilgilerin paylaşılması, geliştirilen teknolojilerin aktarılması ve ozon tabakasının korunması için halkın bilgisinin çoğaltılması çalışmalarını kapsamaktadır. Bu sözleşme, 22 Eylül 1988 senesinde yürürlüğe girdi fakat daha sonra 1987 yılında Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü olarak 16 Eylül 1987 tarihinde imzaya açıldı ve 1 Ocak 1989’da yürürlüğe girmiştir. Günümüzde 189 ülke bu anlaşmayı kabul etmiştir. Bu anlaşma ile ozon tabakasına zarar veren maddelerin kademeli olarak azaltılması ve üretiminin durdurulmasını düzenlenmektedir (Öztunç, 2006).

2.1.6 Avrupa Birliği Çevre Programı

Birleşmiş Milletlerin yapmış olduğu görüşmeler dışında Avrupa Birliği, çevreyi korumak için oluşturduğu bilinç ile çevre kirliliğinin uluslararası düzeyde

olma niteliğini ve bu konuda koordineli bir şekilde davranma zorunluluğunu anlamış ve bu konuda altı eylem planı düzenlemiştir. Bu eylem planlarının hedef başlıkları, “Kirliliğin Önlenmesi, Sürdürülebilir Kalkınma ve Sorumluluk Paylaşımı, Çevre 2010: Geleceğimiz, Tercihimiz” olarak belirlenmiştir. 1993 yılına gelindiğinde Maastricht Antlaşması ile ulusal ve uluslararası seviyede çevre problemleriyle başa çıkmak için bazı önlemlerin alınması amaçlanmıştır (Çokgezen, 2007).

Maastricht antlaşmasında Rio Çevre Konferansından etkilenilmiştir. Rio Konferansında (1992) Birleşmiş Milletlere üye ülkeler, insanlığın karşı karşıya olduğu çevre sorunlarının global yapısının yani iklim değişikliği, ozon tabakasının incelmeye, sınır ötesi hava ve su kirliliği, okyanus ve denizlerin kirliliği gibi sorunların tüm ülkelerin katılımı ve her düzeyde ortak eylem programları gerektirdiği inancından yola çıkmıştır (Alada, Gürpınar, Budak, 1993).

Avrupa Birliği'nin 6. Eylem Planı içerisinde Kyoto Protokolü de yer almaktadır. Protokol, sera etkisini oluşturan gazların emisyonunu azaltmak amacıyla gelişmiş ülkelere birtakım hedefler koyan küresel bir anlaşmadır. Bu anlaşmaya taraf olan ülkeler karbondioksit ve sera etkisine neden olan gazların emisyonunu düşürmeye veya olmuyorsa emisyon ticareti yoluyla haklarını çoğaltmayı kabul ettiler. Anlaşma, ülkelerin atmosfere saldıkları karbon miktarını 1990 yılındaki seviyelere çekmesini gerektirmektedir. Bu anlaşma 1997 yılında imzalanmasına rağmen 2005 yılında yürürlüğe girmiştir (Çokgezen, 2007).

2.1.7 Türkiye’de Çevre Politikalarının Gelişimi

Ülkemizde Cumhuriyetin ilanından itibaren çevre korumasına önem verilmiştir. Ülkemizde doğayı ve yaban hayatını korumak için kabul edilen ilk yasalardan olan 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu ile 3116 sayılı Orman Kanunu, 1937 senesinde çıkartılmıştır (Arda, 2003).

1961 Anayasası incelendiğinde, ekonomik ve sosyal haklara geniş yer vermiş, tüm bireylerin fiziksel ve zihinsel olarak sağlıklı biçimde yaşamasını sağlamak amacıyla tedavi görmesini devlete ödev olarak vermiştir.

Ayrıca 1961 Anayasası, devleti sağlık şartlarına uygun konut ihtiyacını karşılamakla yükümlü kılmıştır. Bu hüküm 1961 yılı şartlarında değerlendirildiğinde dolaylı olarak çevre hakkına açılışın başlangıcı sayılabilir (Dinçer, 1988).

Ülkemizde, 1963-1972 tarihleri arasını içine alan ilk iki kalkınma planında, çevre problemleri için özel bölümler ayrıldığı ve detaylı politikalar ortaya çıkartıldığı gözlenmemektedir.

III. ve IV. Kalkınma planlarında ülkemizde hava, su ve toprakların kirlenmesi problemleri ile özellikle erozyon problemi dikkate alınmıştır (Arda, 2003).

1970'lerden itibaren gerek uluslararası, gerekse ulusal düzeyde faaliyetler arttırılmış, o güne kadar çeşitli bakanlıklar ve kuruluşlarca ele alınan çevre sorunlarının tek bir kuruluşça incelenmesi yoluna gidilmiştir. Devlet Planlama Teşkilatında 1974 yılında kurulan Çevre Sorunları Daimi Danışma Kurulu, UNEP İçin Türkiye Raporu'nu hazırlamış, yine aynı yıl, çevre sorunlarıyla ilgili bakanlıklardan oluşan bir eş güdüm kurulu kurulmuştur (Dinçer, 1988).

1982 Anayasasında, Çevre Koruma Hükümü başlığı altında “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşın ödevidir.” maddesi yer almıştır.

90'lı yıllardaki kalkınma planlarına bakıldığında, 1996-2000 yıllarını kapsayan VII. Beş Yıllık Kalkınma Planının (BYKP) ana teması I. plan ile eşdeğer gözükmeyle birlikte, çeşitli politikalar arasında koordine olması gerektiği ve çevreyle bağlantılı olan kuruluşların birbirleri arasında istenilen düzeyde bir bilgi alışverişinin sağlanamadığı da yer almaktadır (Arda, 2003).

“Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP)” uygulama çalışmaları, 1998 yılında imzalanan anlaşmayla birlikte başlamıştır. Bu anlaşmanın maddi desteğini Dünya Bankası, Teknik desteğini ise Çevre Bakanlığı sağlamaktadır. VIII. BYKP'de ise çevre problemlerini sonuca ulaştırmak adına yasalarda, yönetmeliklerde ve kurumsal kimliğin oluşturulmasında birçok aşama kaydedilmiştir. İnsan sağlığını, canlıların çevreyle olan ilişkilerindeki dengeyi, kültürel, tarihi ve güzellik değerlerini muhafaza altında tutması biçimiyle, ekonomik ve sosyal ilerlemenin temel ilke olarak benimsenmesi belirtilmiştir (Arda, 2003).

2.1.8 Ülkemize Korunan Alan Sistemi

Korunan alan tanımını 2011 yılında IUCN (Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği) tarafından şu şekilde açıklanmıştır: Korunan alanlar, içinde bulundurduğu ekolojik düzen ve kültürel değerlerle beraber tabiatın ileri vadede muhafazası için düzenlenen, mevzuat hükümleriyle ya da başka araçlarla idame ettirilen coğrafi bölgelerdir (Güneş,2011).

Korunan alanların ekonomik, ekolojik, kültürel ve sosyal birçok faydası bulunmaktadır. Milli Parklar Genel Müdürlüğünün bilgilerine göre, korunan alanlar bitki ve hayvan türlerine yaşam alanı sunmaktadır. Kültürel yaşamların korunmasına katkı sağlarlar. Ekonomik destek ve iş olanağı sağlayarak yoksullukla mücadelede en önemli araçlardan biridir. Son yıllarda, korunan alanlar içinde ve çevresinde yaşanan yöre halkına birçok farklı sektörlerde ekonomik olanaklar sunarak yoksullukla mücadele önemli araçlardan biri olmuşlardır. Korunan alanlar, iklim değişikliği ve etkileriyle mücadelenin en önemli araçlarından biridir. Korunan alanların iklim değişikliğine “doğal çözüm” olarak özel bir rolü vardır. Arazinin başka kullanımlara dönüşümünden kaçınmakta bilinen en etkin yönetim stratejisidir.

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu’nda bazı tanımlara yer verilmiştir:

Milli Park, gerek bilimsel gerekse güzellik bakımından ulusal ve uluslararası nadiren görülebilen doğa ve kültürel kaynaklarıyla muhafaza altında tutulan, canlıların dinlenmesi için bölgelerin olduğu, turizm bölgelerini barındıran doğa parçaları,

Tabiat Parkı, bölgeye has iklim koşullarının, bitki örtüsünün bulunduğu, bu alan içerisinde evcil olmayan canlıları barındıran, kendine has manzarası olan ve halkın dinlenmesi ve vakit geçirmesi için uygun koşulları sağlayan doğa parçaları,

Tabiatı Koruma Alanı, bilim ve eğitim açısından değeri bulunan, az bulunan özellikler taşıyan, koruma altında tutulması gereken ekolojik dengelerin, türlerin olduğu ve doğal olayların meydana geldiği eşsiz örnekleri içinde bulunduran ve her koşulda muhafaza altında tutulması gereken, sadece bilim ve eğitim araştırmalarına açık olan ayrılmış doğa parçaları,

Tabiat Anıtı, doğa ve doğa olaylarının ortaya çıkardığı nitelikleri ve bilimsel değerleri içinde bulunduran ve milli park öğelerini içinde bulunduran korunan doğa parçaları olarak tanımlanmıştır (Arda,2003).

Dünya Mirası, küresel ölçekte herkes için önemi bulunan ve mutlaka muhafaza altında tutulması gereken doğal yapılar, abideler ve kalıntılardır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2013).

Biyosfer Rezervleri, Doğa ve insan aktiviteleri yönetiminin test edildiği ve başarılı uygulamaların yapıldığı örnek alanlardır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2013).

Çevresel etki değerlendirmesi (ÇED), Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmalardır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2014).

Jeopark kavramı, 1991 yılında, Fransa'nın Digne kentinde düzenlenen Birinci Uluslararası Jeolojik Mirasın Korunması Sempozyumu sırasında 30'dan fazla ülkeden gelen 100'ü aşkın katılımcı tarafından imzalanan bu bildirgeyle ortaya çıkmıştır. 2000 yıllarından itibaren Jeopark örgütlenmesi UNESCO'nun çatısı altında örgütlenerek devam etmiştir. UNESCO'nun önemli projelerinden birisi olan "Jeopark Programı", koruma-kullanma-sürdürülebilir kalkınma ilkelerine model olması dolayısıyla, üye ülkelerde jeoparkların kurulması tavsiye edilmektedir (Unesco, 2011).

2.1.9 Balıkesir İli Korunan Alanları

Muhafaza altında tutulan alanlar, tabii ve kültürel kaynakların muhafaza altında tutulması ve topluma ekonomik, sosyal, kültürel ve güzellik açılarından faydalar oluşturması için yapılan doğa parçalarıdır (Kuvan, 1998).

Balıkesir Orman ve Su İşleri Müdürlüğü'nden alınan verilere göre, Balıkesir ili korunan alanlar şunlardır:

Ulusal Parklar: Kazdağı Ulusal Parkı, Kuş Cenneti Ulusal Parkı

Doğa (Tabiat) Parkı: Ayvalık Adaları Doğa Parkı, Kazdağı Gökharı Tabiatı Koruma Alanı, Değirmen Boğazı Tabiat Parkı, Darıdere Tabiat Parkı, Sarımsaklı Tabiat Parkı

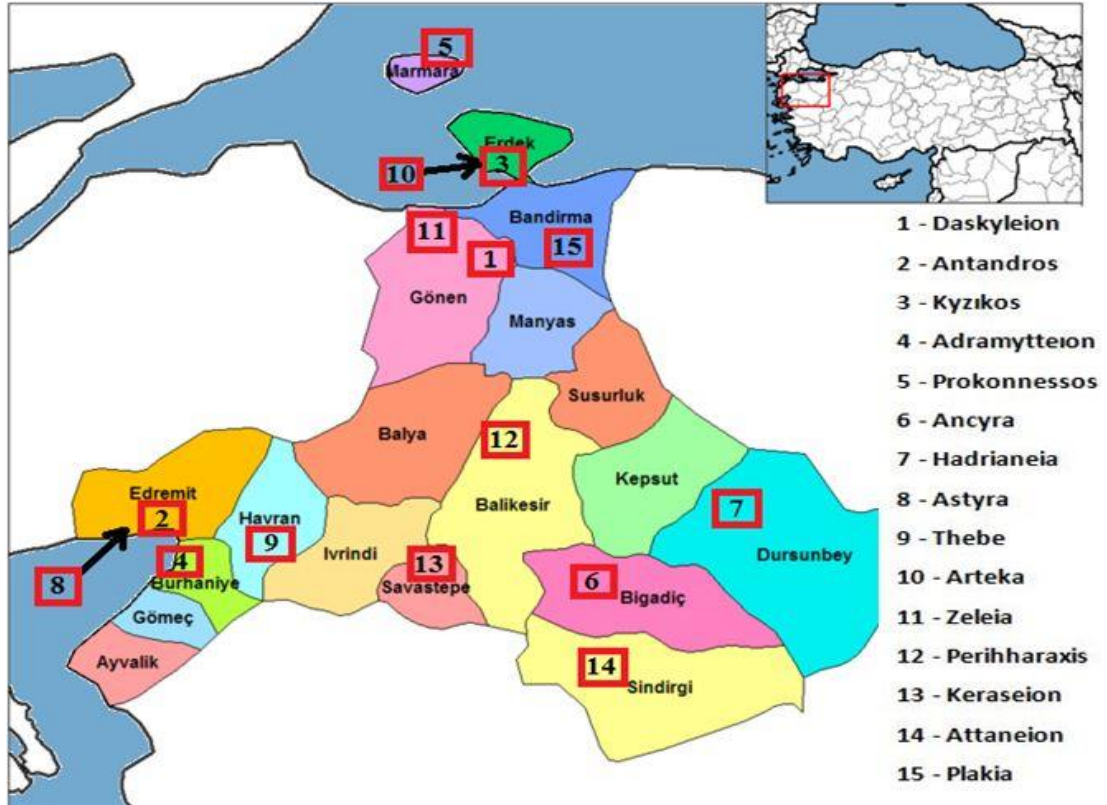
Orman Rekreasyon Alanları: Çamlık (Ayvalık), Paşalimanı (Ayvalık), Değirmen boğazı (Balıkesir Merkez), Kertil Çamurlu (Sındırgı), Çağış (Bigadiç), Necati Sezgin (İvrindi), Çorbacıoğlu (Havran).

Balıkesir ili Ramsar Alanları: Manyas Gölü sulak alanı ve Gönen Çayı Deltası sulak alanından oluşmaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2013).

Muhafaza altında tutulan alan düzeni ve turizmin, insanların eğlenmesi ve etkinlikler düzenlemesi için milli parklar, doğal abideler, doğal koruma alanları ve çok yönlü kullanım yerlerinin yönetim gayelerinden biri olduğu ortadadır.

Bu yerleri koruma altında tutarken aynı zamanlarda etkinliklerin devam ettirilmesi ve insanların bu yerlere eğlenme ve gezme amaçlarıyla geziler düzenlemesi de oldukça önemlidir (Kuvan, 1998).

2.1.10 Balıkesir İlinde Bulunan Antik Kentler

Şekil 1. Balıkesir İlinde Bulunan Antik Kentlerin Haritadaki Konumları

Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2014 verilerine göre ilin antik kentleri (özen yerleri) şunlardır:

Daskyleion Antik Kenti: Bandırma’da bulunan kuş cennetine yakın Ergili Köyünün yaklaşık 2 km. güney-doğu tarafında yer alır. Bu bölgede ilk çalışmayı Kurt Bittel 1952 senesinde yapmıştır. Antik bulgulardan öğrendiği coğrafi bilgileri değerlendiren Kurt Bittel, Bugünkü adı Hisartepe olan Daskyleion’un tam yerini belirlemiştir. Bu bilgilere göre, Prof. Dr. Ekrem AKURGAL 1954-1960 yılları arasında bölgede kazı çalışmaları yapmıştır. 1988 senesinde Prof. Dr. Tomris BAKIR kazı çalışmalarına tekrar başlamıştır.

Antandros Antik Kenti: Edremit İlçesi Altınoluk Beldesi’nin 4km. doğusunda, İda Dağı (Kazdağı) eteklerinde, Pelasglar tarafından kurulmuş kenttir.

Kyzikos Antik Kenti: Bandırma- Erdek yolunun güzergahı üzerinde olan Kapıdağ eteklerine kurulan bu şehrin tarihi, Kurt Bittel tarafından yapılan çalışmalar

sonucunda Neolitik (M.Ö. 6. bin) ve Kalkolitik (M.Ö. 5. bin) döneme kadar ulaşmaktadır.

Adramytteion Antik Kenti: Balıkesir ili Burhaniye İlçesi'nin 2km. kadar batısında yer alan Karataş Mevkii'nde, Ören Tepe'yi de kapsayan geniş bir alanda bulunur. Bu şehir Pelasglar tarafında kurulmuştur.

Prokonnessos Kenti: Marmara Adası'nın kuzeyinde bulunan Saraylar köyü sınırları içinde kurulan bu şehir mermerleriyle ünlüdür. Bu mermer ocaklarında lahitler, steller, postamentler, sütun ve sütun başlıkları yarı işli hale getirilir. Bu malzemeler Roma ve Bizans zamanlarında deniz araçlarına yüklenerek İstanbul ve İtalya'ya Gönderilmekteydi. Günümüzde halen bu ocaklar işletilmektedir.

Ancyra Antik Kenti: Balıkesir ili'nin Bigadiç İlçesi sınırların içinde bulunan Hisar Köyü'nde kurulmuştur. Roma döneminin termal yerleşim alanı olarak kullanılan bir şehridir.

Hadrianeia Antik Kenti: Balıkesir ili Dursunbey ilçesi'ne yakın kurulan Roma dönemi antik şehridir.

Astyra Antik Kenti: Balıkesir ili Güre Beldesi sınırlarında kurulmuş antik şehirdir.

Thebe Antik Kenti: Balıkesir ili Havran İlçesi sınırlarında kurulmuş antik şehirdir.

Arteka Antik Kenti: Balıkesir ili Erdek Zeytinli Ada ve çevresinde klasik dönemde kurulmuş antik şehirdir.

Zelesia Antik Kenti: Balıkesir ili Gönen İlçesi Sarıköy Beldesi'nde Klasik dönemde kurulmuş antik şehirdir.

Perihharaxis Antik Kenti: Bugünkü Karacaören Köyü civarında Roma döneminde kurulmuş şehirdir.

Kereseion Antik Kenti: Balıkesir ili Savaştepe İlçesi sınırları içerisinde yer alan antik yerleşim alanıdır.

Attaneion Antik Kenti: Balıkesir ili Sındırgı İlçesi sınırlarında yer alan antik yerleşim yeridir.

Plakia Antik Kenti: Bandırma İlçesi sınırları içerisinde yer alır.

2.2 İlgili Araştırmalar

Ülkemizde çevre konusunda yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır:

Nazlıoğlu (1988), 'Çevre Bilincinin Oluşmasında Çevre Eğitiminin Rolü' çalışmasında çevreye gösterilen duyarlılık ve olumlu tutum, ancak çevreye karşı bilinçlenme ile olacağını vurgulamıştır. Bilinçlenmenin yolunun ise çevre eğitiminden geçtiğini açıklamıştır.

Yücel ve Morgil (1998), 'Yüksek Öğretimde Çevre Olgusunun Araştırılması' çalışmasında üniversite düzeyindeki bireylerde oluşmuş çevre ile ilgili kavram bilgileri ölçülmüş ve çevre olgusunun genişletilmesini sağlayacak öneriler getirmiştir. Çalışma da çevre eğitiminin bireylere kazandırılması amacıyla ilköğretim, lise ve üniversite düzeylerinde bu eğitime katkıda bulunacak projeler geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Topaloğlu (1999), 'Çevreye yönelik tutumlar ve çevre eğitimi' çalışmasında çevre kirliliğini sadece ekolojik bir sorun değil aynı zamanda toplumsal bir sorun olduğunu belirtmiştir. Doğal dengenin bozulmasının insan ve tüm canlıların yaşamını tehlikeye sokabilecek bir etken olduğunu açıklamıştır. Bu bağlamda çevre kirliliğine neden olan faaliyetleri kendi eliyle gerçekleştiren insanın çevreye bakış açısı çevre sorunlarının çözümlenmesinde temel unsur teşkil etmektedir. Çevre kirliliğinin önlenmesi konusunda bireylerin çevreye yönelik tutumlarının ve bu konuda çevre için bilinçli bir eğitimin önemli bir etken olarak görülmesi nedeniyle yapılan araştırma 'Çevreye yönelik tutumlar ve çevre eğitimi' adı altında gerçekleştirilmiş, bireylerin çevre kirliliğine bakışı, sergiledikleri tutumların ortaya çıkarılması ve çevre bilincinde eğitim boyutunun etkisinin anlaşılması amaçlanmıştır.

Kavruk (2002), 'Türkiye'de çevre duyarlılığının artırılmasında çevre eğitiminin rolü ve önemi' çalışmasında çevre eğitiminin, çevre bilinci ve çevre duyarlılığı kavramları ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Çevre eğitimi ile başlayacak bir süreç içerisinde çevre bilincinin yerleşebileceği ve bu bilinç ile de çevre duyarlılığının artacağı görüşünden hareketle tez çalışması çevre bilinci, duyarlılığı ve eğitimi kavramları üzerine oturtulmuştur.

Erten (2005), 'Okul Öncesi Öğretmen Adaylarında Çevre Dostu Davranışların Araştırılması' çalışmasında okul öncesi öğretmen adaylarının çevreyi koruma konusunda ne kadar bilinçli olduklarını, çevrenin korunmasına yönelik davranışlarını ve bu davranışlara etki eden değişkenleri ele almıştır. Çevre sorunlarının en büyük özelliğinin lokal değil küresel olduğunu ve bundan dolayı çevrenin korunması sadece çevrecilerin, çevre eğitiminin verilmesi de sadece eğitimcilerin görevi olmadığını vurgulamıştır.

Ürey (2005), 'İlköğretim öğretmen ve öğrencilerinin çevreye karşı tutumları, yeterlilikleri ve çevre eğitiminde bölgesel farklılıklar (Kars ili örneği)' çalışmasında ilköğretim öğretmen ve öğrencilerinin çevreye karşı tutumlarını, yeterliliklerini ve çevre eğitimindeki bölgesel farklılıkları ortaya koyabilmek amacıyla tezini hazırlanmıştır. Elde edilen veriler ışığında, Doğu Anadolu Bölgesi'nin çevre eğitimi konusunda batı bölgelerine nazaran hangi noktada olduğuna dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda, okullardaki çevre etkinliklerinin uygulama ve yaygınlık açısından istenilen düzeyde olmadığı, doğu ve batı bölgeleri arasındaki çevre eğitimi farkının ise teori ve uygulamalar arasındaki farklılıktan doğduğu tespit edilmiştir.

Buhan'ın 2006'da yayınlanan çalışmasında okul öncesi öğretmenlerinin çevre görüşü davranış, bilgi ve davranış alt basamaklarına yönelik eğitim programlarında hangi seviyede çevre eğitimini bulduklarını araştırılmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla çevre bilinci soru listesi ve çevre eğitimi soru listesi uygulanmıştır. Buhan, bu çalışma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin çevre görüşlerinin yeterli düzeyde olmadığını görmüştür. Çalışma sonucunda getirdiği öneriler olarak, öğretmenlerin eğitim-öğretim aldıkları kurumlarda çevre bilinci dersinin programa alınması ve milli bir çevre koruma planı yapılması ve bu programın en hızlı şekilde tüm kurumlara yayılması görüşünü dile getirmiştir.

Akbaş'ın 2007'deki yapmış olduğu çalışmasında, öğrencilerin eğitimin ilk başladığı andaki davranış ve bilgileriyle, eğitimin sonundaki davranış ve bilgileri karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği'nde bulunan 224 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak üç farklı bölüm bulunmaktadır. Birinci bölüm kişisel bilgilerini, ikinci bölüm çevre ve ekolojik kavram bilgilerini, üçüncü bölüm ise çevre davranış ölçeğini içeren anketlerden oluşmaktadır. Çalışma

sonucunda edinilen bilgilere göre son sınıf öğrencilerinin, eğitim-öğretime başladıkları zamanki bilgilerine göre anlamlı bir fark gösterdikleri saptanmıştır. Çevre hassasiyetlerinin de aynı zamanda artmış olduğu görülmüş ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

Aydın'ın 2008 yılında yapmış olduğu çalışmasında, sınıf öğretmenliği lisans öğrencileri ve sınıf öğretmenlerinin çevre eğitimine yönelik öz-yeterlik inançları zamana (sınıf ve kıdem) ve hayatlarına rehber olan değer yönelimlerine göre değişip değişmediği araştırılmıştır. Araştırma, 2006-2007 eğitim öğretim döneminde yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini olarak, Adnan Menderes Üniversitesi ve Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı öğrencilerinden 320 öğrenci ve Aydın il, ilçe ve köylerinden olmak üzere toplam 80 sınıf öğretmeni belirlenmiştir. Araştırma için Çevre Eğitimine Yönelik Öz-yeterlik Ölçeği geliştirilmiştir. Öğretmenlerin ve sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sahip olduğu değer yönelimleri ile çevre eğitimine yönelik öz-yeterlik ölçeğinden aldığı puanların ilişkili olduğu görülmüştür.

Önal 2008'de yapmış olduğu, "Coğrafya Öğretiminde Aktif Öğrenme Uygulamaları (Hava Kirliliği)" çalışmasında, çevre sorunlarının günümüzün en önemli problemlerinden biri olduğunu vurgulamıştır. Çevre sorunlarının giderilmesi için günümüzde çevre eğitimiyle ilgili derslerin eğitimin her aşamasında öğretilmesi zorunlu hale gelmiştir. Öğrencilere akademik derslerin başarılı bir şekilde verilmesinin yanında çevre eğitiminin ve coğrafya öğretiminin de verilmesi oldukça önemlidir. Buna bağlı olarak ders sırasında ve ders sonlarında farklı öğretim stratejilerinin kullanılmasının öğrenciler arasında kabul gördüğü görülmüştür. "Geleneksel" olarak nitelendirilen yöntemler yerine "Aktif öğrenme" yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılan çalışma da coğrafya öğretimi kapsamında bulunan hava kirliliğiyle ilgili hususların kesinlikle pratiğe dökülerek öğretilmesinin gerektiği ve öğrencilerin dersten kopmayacak şekilde farklı öğretim stratejilerinin kullanılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Güler (2009), 'Ekoloji Temelli Bir Çevre Eğitiminin, Öğretmenlerin Çevre Eğitimine Karşı Görüşlerine Etkileri' çalışmasında 12 günlük ekoloji temelli çevre eğitimine katılan 24 öğretmenin doğaya ve çevre eğitimine karşı görüşlerinde ne gibi değişiklikler olduğunu araştırmıştır. Öğretmenlerin, doğa eğitimi sonucunda çevre eğitimine yönelik çok yönlü bilgiler edindiklerini ayrıca kendi yeterlilik düzeylerinin

arttığını, çevrenin korunması ile ilgili görüşlerinin olumlu yönde değiştiğini ortaya koymuştur.

İbiş 2009'da yayınlanan çalışmasında, ortaöğretimde görev yapacak biyoloji lisans öğrencilerinin çevre problemleri hakkındaki duyarlılık seviyeleri, problemlerin sonuçlandırılması hakkındaki önerileri, çevre eğitiminde yapabilecekleri etkinlikler ve görüşlerinin açığa çıkarılmasını amaçlamıştır. Ayrıca biyoloji lisans öğrencilerinin sosyal ve akademik farkındalıklarının cinsiyetlerine ve buldukları sınıf seviyelerine göre anlamlı bir değişiklik gösterip göstermediği de araştırılmıştır. Biyoloji lisans öğrencilerinin tabii kaynakların fazlaca tüketilmesinin en önemli çevre problemi olduğunu, çevreyle alakalı problemlerin sonuca ulaştırılmasına ilişkin en aktif topluluğun eğitimciler olduğunu, ayrıca biyoloji lisans öğrencilerinin çevreye karşı bilinçlenmede çevre kuruluşlarını daha aktif görmeleri gerektiğini ve çevre eğitiminin ilkökul öncesi dönemde verilmeye başlaması gerektiğini belirtmişlerdir.

Yapıcı 2009'da yayınlanan çalışmasında, eğitim fakültesi lisans öğrencilerinin çevre problemlerine yönelik duyarlılık, görevler ve ilgi seviyelerinin, akademik alanlara, sosyo-demokratik niteliklerine, politik bakış açılarına ve tabiatla ilişkilerinin seviyelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Çalışmaya göre, Fen bilgisi öğrencileri toprak kirliliğini büyük bir problem olarak görmezken, Coğrafya ve Fizik öğrencileri toprak kirliliğini büyük bir problem olarak görmüştür. Çevre problemlerine mesuliyet duyma puanları ise branşlar arasında anlamlı bir fark göstermemiştir. Cinsiyetlerine bakıldığında kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre çevre sorunlarına karşı duyarlılıkları, mesuliyet ve alaka seviyelerinin daha fazla olduğu vurgulanmıştır.

Aydın 2010'da yapmış olduğu çalışmasında, Gazi Üniversitesi coğrafya öğretmenliği anabilim dalında bulunan lisans öğrencilerine yer vermiştir. Coğrafya lisans öğrencileri, "tabii kaynakların fazla ve bilinçsizce kullanımının" dünyadaki ve ülkemizdeki en önemli çevre problemi olduğunu söylemişlerdir. Çevreyle alakalı problemlerin cevaplarına ilişkin en aktif topluluğun 'eğitimciler' olduğunu ve çevre eğitiminin ilkökul öncesi dönemden verilmeye başlaması gerektiği vurgulanmıştır.

Tungaç (2015), 'Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Okul dışı (Doğa Deneyimlerine Dayalı) Eğitime Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi'

çalışmasında öğretmenlerin okul dışı çevre eğitimi uygulama sürecinden kaçındıklarını belirtmiştir. Okul dışı çevre eğitimlerin öğrencilere ‘ödül’ olarak uygulanması dışında başlı başına bir öğretim yöntemi olarak görülüp, planlı programlı ve öğrenim çıktıları belirlenmiş şekilde yürütülmesi gerektiğini belirtmiştir.

Erdoğan (2016), ‘Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Eğitimi Konusundaki görüşleri ve yeterlilikleri’ çalışmasında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin bilgi, duyuşsal ve davranış ölçeklerinden aldıkları puanları incelediğinde çevreye karşı merak düzeyi yüksek olan, doğal alanlarda bulunulma düzeyi yüksek olan ve sivil toplum kuruluşlarına üye olan öğretmenlerin puanlarının yüksek olduğunu belirtmiştir.

Güntürkün (2016), ‘Türkiye’deki öğretmen adaylarına verilen çevre eğitimi’ çalışmasında çevre eğitiminin Türkiye’deki öğretmen yetiştirme programlarına nasıl dâhil edildiğinin içyüzünü araştırmıştır. Bu bağlamda derslerin formatı, süresi, uygulanan yöntemler, bu yöntemlerin nasıl geliştirilebileceği araştırılmıştır. Çalışma kapsamındaki en dikkat çekici bulgulardan biri öğretmen eğitimcilerinin çabaları dâhilinde çevre eğitiminin önemli bir ders olarak görüldüğü; ancak buna rağmen çevre eğitimi ile ilgili akademik çalışmalara olan ilginin oldukça az olduğudur.

Karakoçan (2016), ‘Sınıf öğretmenlerinin çevre eğitimine yönelik farkındalıkları’ çalışmasında sınıf öğretmenlerinin çevre eğitimine yönelik farkındalıklarını araştırmıştır. Sınıf öğretmenlerinin çalıştığı kurumlara ve yerleşim birimine göre çevre bilincine sahip öğretmen nitelikleri ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Sınıf öğretmenleri ilkökul döneminde çocuklara çevre eğitimi vermenin önemli olduğunu ve sınıf öğretmenlerinin çevre eğitiminde önemli görevleri olduğunu bildirmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin çevre eğitiminde en çok soru cevap tekniğinden yararlandıkları belirlenmiştir. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin çevre eğitimine yönelik en fazla yararlandığı kaynağın fotoğraflar, gazeteler, kitap dergi ve broşürler olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların çevre eğitiminde öğretmenden, eğitim sisteminden ve okuldan, programlardan kaynaklanan çeşitli engellerle karşılaştıkları belirlenmiştir.

Küçük (2017), ‘Ortaokullarda uygulamalı çevre eğitiminin çevre bilinci üzerine etkisi (Balıkesir örneği)’ çalışmasında ortaokul öğrencilerini Balıkesir’deki

geri dönüşüm tesislerine, ambalaj atık toplama tesislerine götürerek buralardaki çalışmaların nasıl gerçekleştiğini gözlemlemiştir. Yapılan çalışma sonucunda öğrencilerin, çevre konularında duygusal olarak hassas oldukları, ancak çevre bilinci ve korumanın gerektirdiği davranışları yerine getirme konusunda zayıf oldukları kanaatine varılmıştır. Öğrenciler özellikle atık pillerin bertaraf edilmesi ve geri dönüşümlü atıkların ayrıştırılmasını gördüklerinde diğer alanlara göre bu konulara daha fazla ilgi göstermişlerdir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama teknikleri ve verilerin analizi sunulmuştur.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, bir grubun özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelindedir. Çalışmada verilerin toplanması için, araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu kullanılmıştır. Form, sosyal bilgiler öğretmenleri ile birebir görüşme yoluyla doldurulmuş ve verilen cevaplar, araştırmacı tarafından bizzat forma işlenmiştir. Çalışma bu yönüyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine benzese de; araştırmacı, katılımcılara sadece görüşme formundaki soruları sormuş ve herhangi bir yönlendirmede bulunmamıştır. Toplanan veriler, bilgisayar ortamına işlendikten sonra yüzde ve frekans tablolarına dönüştürülüp yorumlanmıştır.

3.2 Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini, Balıkesir ilinde çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklemi ise Balıkesir ili Altıeylül ve Karesi ilçelerinde çalışan 42 (kırk iki) sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde, öğretmenlerin özellikleri veya okulların akademik başarı durumları değil öğrenci sayısının fazla olduğu okullar seçilmiştir. Dolayısıyla örneklem seçiminde bir anlamda yanlı davranılmıştır. Çalışma bu yönüyle de deneysel bir çalışmadan ayrılmaktadır.

3.3 Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevreye yönelik ilgi, düşünce ve tutumlarını derslerindeki etkinliklere yansıtma düzeyini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından “Çevre Olguları Görüşme Formu” adlı anket formu oluşturulmuştur.

Başlangıçta 30 sorudan oluşan görüşme formu, Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı son sınıfında öğrenim gören 50 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile test edilmiştir. 10 öğretmen adayı ile bire bir görüşme, 40 öğretmen adayı ile de sınıf içerisinde dağıtım yöntemiyle pilot çalışması yapılan ölçek, hem alan uzmanı, hem de ölçme değerlendirme uzmanı öğretim üyelerinin de görüşleri de alınarak, son aşamada 21 maddeye düşürülmüştür. Görüşme formundan çıkarılan 9 maddeden 4'ünün ortak özelliği, sorunun tam olarak anlaşılabilmesi ve farklı yorumların gelmesidir. 5 maddenin ise içerik açısından “fazla özel” bulunması bu maddelerin formdan çıkarılmasına neden olmuştur. 4 madde ise üzerinde düzeltmeler yapıldıktan sonra tekrar görüşme formuna dahil edilmiştir.

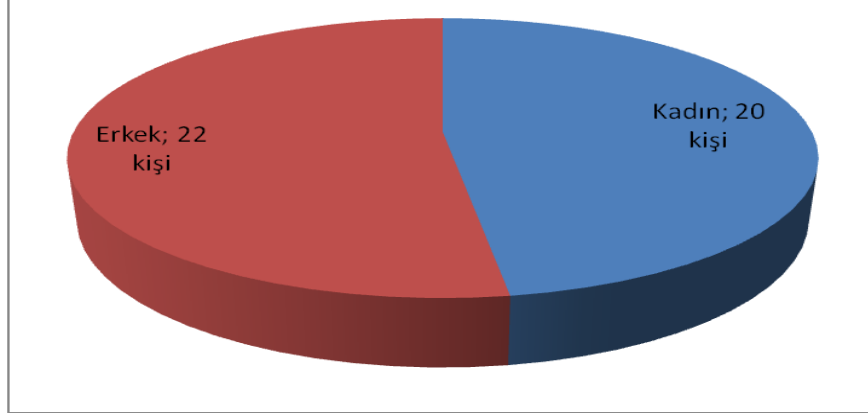
3.4 Verilerin Toplanma Süreci

Gerekli izinler alındıktan sonra Balıkesir ili, Altieylül ve Karesi ilçelerindeki okullara gidilerek görüşme formları bizzat araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Formların uygulanması her bir öğretmen için yaklaşık 20 dakika almıştır. Görüşmeye katılmasını planladığımız okuldaki sosyal bilgiler öğretmenin, nöbet günü daha önceden okul idaresinden telefon yoluyla öğrenilmiş olup, görüşme için uygun süre ayarlanmaya çalışılmıştır. Her ne kadar gerekli izinler alınmış ve çalışmada veya başka bir mecrada katılımcıların tanıtıcı bilgileri kesinlikle paylaşılmayacağı taahhüt edilse de öğretmenlerden bazıları formdaki soruları yanıtlamaya sıcak bakmamışlardır. Sonuçta bu çalışma toplamda 42 sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılabilmektedir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1 1. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar

Soru 1. Cinsiyetiniz nedir?

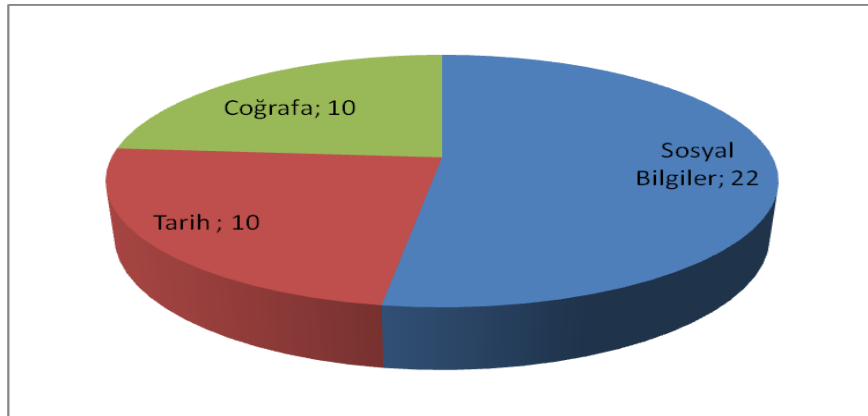

Şekil 2. Çevre Olgular Ölçeğinde 1. Soruya Ait Bulgular

Çalışmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre dağılımında 22 kişi erkek, 20 kişi ise kadın öğretmenlerden oluşmaktadır (Şekil 2).

4.2 2.Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar

Soru 2. Mezun olduğunuz branş nedir?

Şekil 3. Çevre Olgular Ölçeğinde 2. Soruya Ait Bulgular

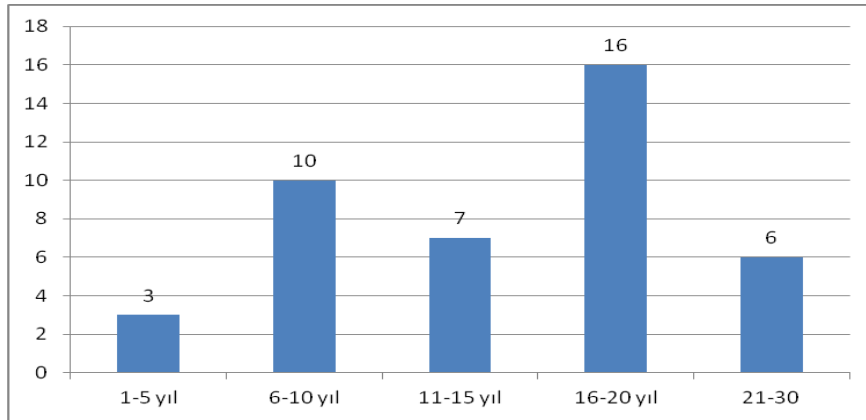
Öğretmenler, her ne kadar sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yapsalar da, mezun oldukları lisans programları esas alındığında 22 kişi sosyal bilgiler

öğretmenliği programı mezunu iken 10 kişi tarih öğretmenliği, 10 kişi de coğrafya öğretmenliği lisans programlarından mezundur (Şekil 3). Çalışmaya katılan öğretmenlerden hiçbiri yüksek lisans ya da doktora eğitimi almamıştır.

4.3 3. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar

Soru 3. Mesleki kıdeminiz kaç yıldır?

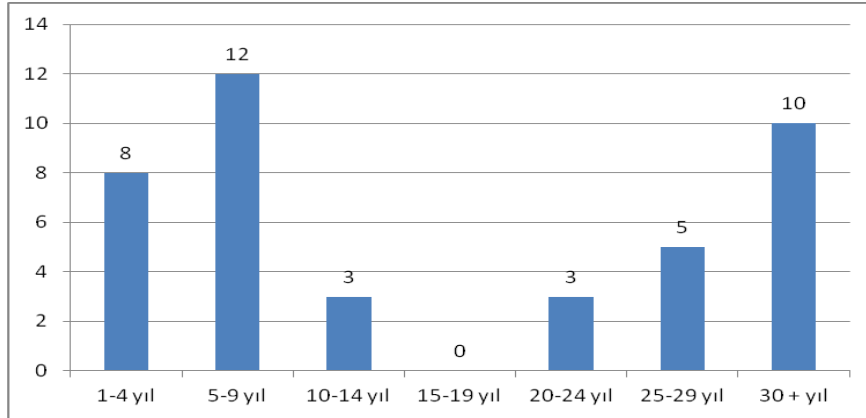

Şekil 4. Çevre Olgular Ölçeğinde 3. Soruya Ait Bulgular

Mesleki kıdemleri açısından bir değerlendirme yapıldığında, çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin önemli bir kısmı (16 kişi) 16-20 yıl aralığında kıdeme sahiptir. Merkez ilçelerde çalışan öğretmenler olması nedeniyle katılımcı öğretmenlerden mesleki kıdem olarak 5 yıl ve daha az kıdeme sahip olanların sayısı ise sadece 3 kişidir (Şekil 4).

4.4 4. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar

Soru 4. Kaç yıldır Balıkesir ilinde yaşıyorsunuz?

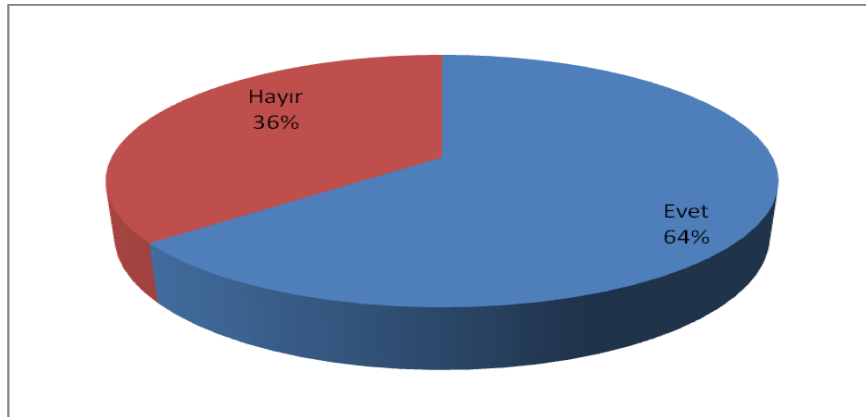

Şekil 5. Çevre Olgular Ölçeğinde 4. Soruya Ait Bulgular

Öğretmenlerin, Balıkesir ilinde yaşadıkları zaman süresi incelendiğinde sadece 8 kişi 1-4 yıl seçeneğini işaretlemiştir. Geri kalanlar ise 5 yıl ve daha fazla zamandır Balıkesir ilinde yaşayan öğretmenlerdir. En uzun zamandır Balıkesir ilinde yaşayanlar ise 12 kişi ile 5-9 yıl aralığında olanlar ve 10 kişiden oluşan 30 yıl ve daha fazla olanlardır (Şekil 5).

4.5 5. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar

Soru 5. Evinizde geri dönüşüm uyguluyor musunuz?

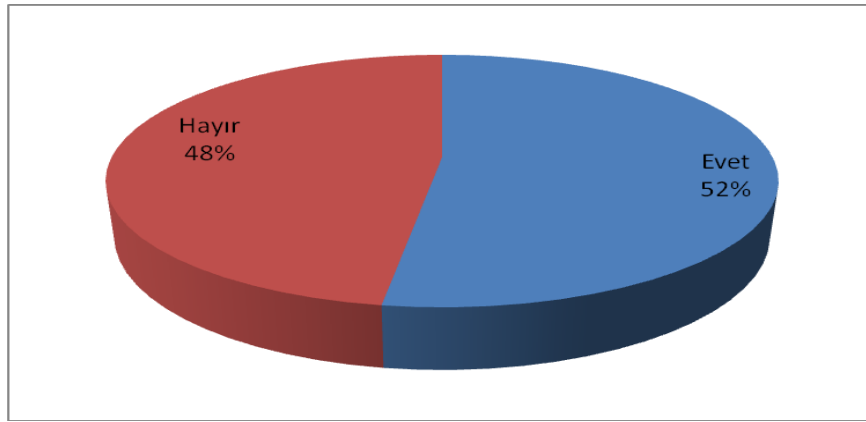

Şekil 6. Çevre Olgular Ölçeğinde 5. Soruya Ait Bulgular

“Evde geri dönüşüm uyguluyor musunuz?” sorusuna çalışmaya katılan öğretmenlerin %64’ü (27 kişi) evet cevabını verirken %36’sı ise (15 Kişi) hayır cevabını vermiştir (Şekil 6).

4.6 6. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar

Soru 6. Mahallenizde/sokağınızda geri dönüşüm programı uyguluyor musunuz?

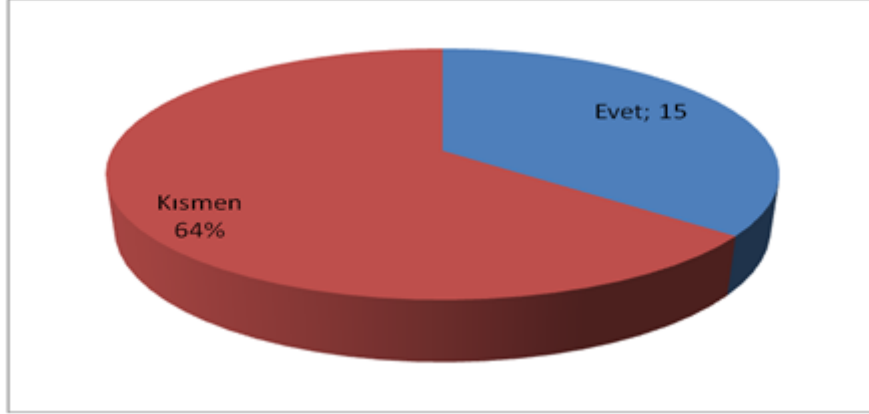

Şekil 7. Çevre Olgular Ölçeğinde 6. Soruya Ait Bulgular

“Mahallenizde/sokağınızda geri dönüşüm uyguluyor musunuz?” sorusuna çalışmaya katılan öğretmenlerin %52’si (22 kişi) evet cevabını verirken %48’i ise (20 Kişi) hayır cevabını vermiştir (Şekil 7).

4.7 7. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar

Soru 7. Sizce sosyal bilgiler ders kitabında yer alan çevre konuları yeterli düzeyde midir?

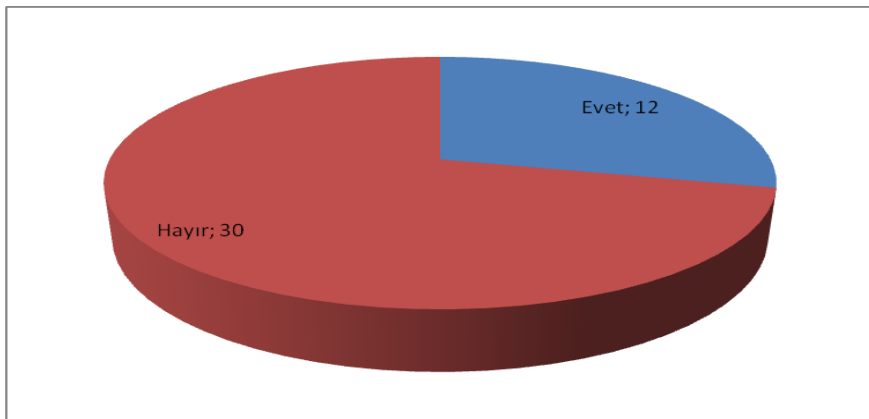

Şekil 8. Çevre Olgular Ölçeğinde 7. Soruya Ait Bulgular

Katılımcılara, “Sosyal bilgiler ders kitabında yer alan çevre konuları yeterli midir?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde (Şekil 8), %36’lık kesim evet yani yeterli derken; %64’lük bir kesim ise kısmen cevabını vermişlerdir. Bu soruya katılımcıların hiçbiri yetersiz bulma yönünde görüş bildirmemişlerdir.

4.8 8. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar

Soru 8. Çevre konulu gönüllü kuruluşlardan herhangi birine üyeliğiniz var mı?

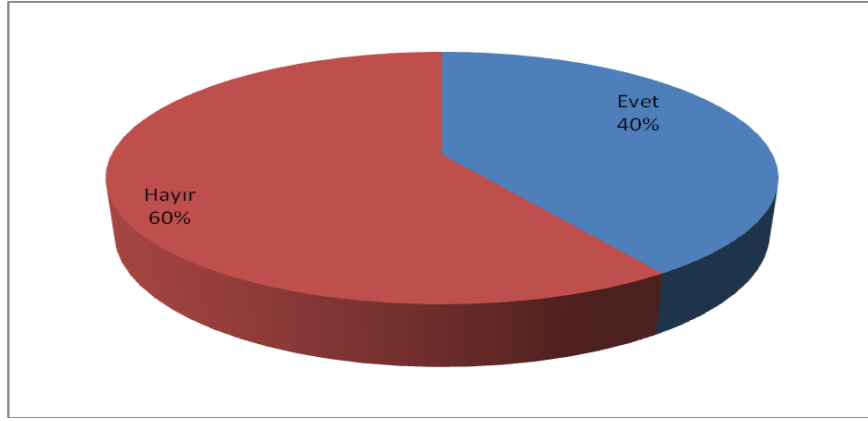

Şekil 9. Çevre Olgular Ölçeğinde 8. Soruya Ait Bulgular

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, çevre konulu herhangi bir kuruluşa üye olup olmamaları (Şekil 8) incelendiğinde, sadece 12 kişi evet üyeliğim var cevabını vermiştir. Geri kalan 30 kişi ise herhangi bir çevre kuruluşuna üye olmadıklarını belirtmişlerdir.

4.9 9. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar

Soru 9. Daha önce, çevre konusunda faaliyet gösteren kuruluşların panel, konferans ya da proje sürecine katıldınız mı?

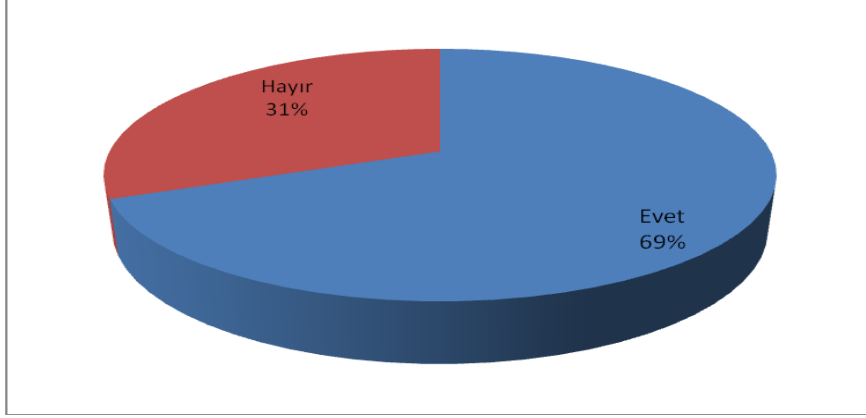

Şekil 10. Çevre Olgular Ölçeğinde 9. Soruya Ait Bulgular

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine daha önce çevre konulu konferans, panel vs etkinliklere katılı katılmadıkları sorulduğunda, katılımcıların %40'ı (17 kişi) evet katıldım cevabını vermiştir. %60'lık bir kesim (25 kişi) ise katılmadıklarını belirtmişlerdir (Şekil 10).

4.10 10. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar

Soru 10. Öğrencilerinize çevre konulu etkinlik veya faaliyet yaptırдың mı?

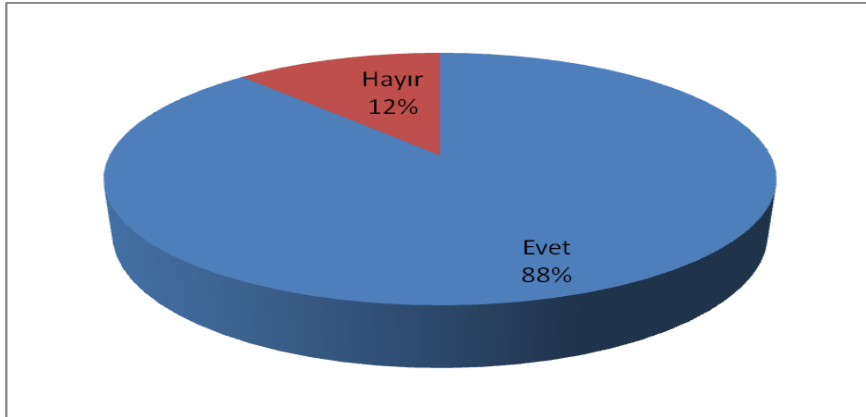

Şekil 11. Çevre Olgular Ölçeğinde 10. Soruya Ait Bulgular

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, çevre konulu derslerinde etkinlik yaptırıp yaptırmadıkları sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, öğretmenlerin %69'unun (29 kişi) evet cevabını verdikleri görülmüştür. %31'lik bir kesim (13 kişi) ise etkinlik yaptırmadan derslerini işlediklerini belirtmişlerdir (Şekil 11).

4.11 11. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar

Soru 11. Okulunuzda geri dönüşüm uygulanıyor mu?

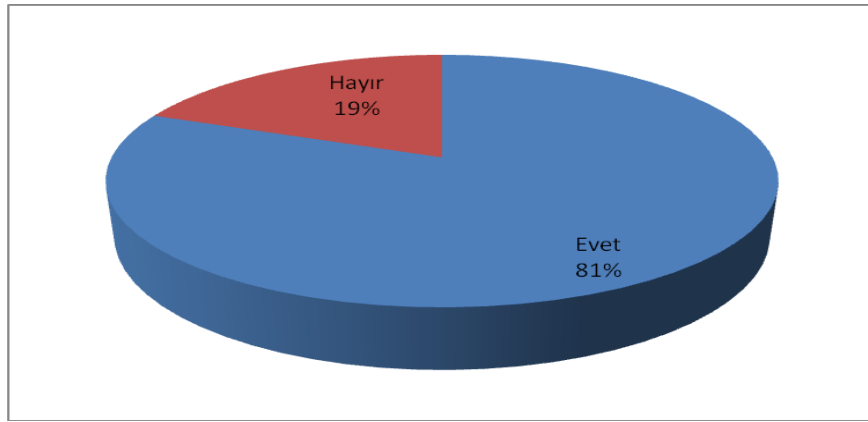

Şekil 12. Çevre Olgular Ölçeğinde 11. Soruya Ait Bulgular

Öğretmenlere, okullarında geri dönüşüm uygulaması olup olmadığı sorulduğunda %88'lik bir oranla evet, yani geri dönüşüm uyguluyor cevabını vermişlerdir (Şekil 12).

4.12 12. Soruya Ait Bulgular ve Yorumlar

Soru 12. Çevre konulu derslerde yaptığınız etkinliklerde materyal kullanıyor musunuz?

Şekil 13. Çevre Olgular Ölçeğinde 12. Soruya Ait Bulgular

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin %81'i, derslerde yaptıkları etkinlikler içerisinde materyal kullandıklarını belirtmişlerdir (Şekil 13).

4.13 Alt Problemler ve Yorumlar

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Cinsiyet Değişkenine Göre Derslerinde Etkinlik Yaptırma Durumları t Testi

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	P
Kadın	22	1.55	.366	2.238	40	.580
Erkek	20	1.85	.510			

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyete göre etkinlik yaptırıp yaptırmama durumları incelendiğinde (Tablo 1), hem kadın hem de erkek

öğretmenler arasında aritmetik ortalamalar arasında küçük bir fark olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=.580 > .05$).

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Cinsiyet Değişkenine Göre Çevre Konulu Kuruluşlara Üyelik Durumlarını Gösteren t Testi

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	T	df	P
Kadın	22	1.18	.395	1.554	40	.499
Erkek	20	1.40	.503			

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyete göre çevre konulu kuruluşlara üyelik durumları incelendiğinde (Tablo 2), hem kadın hem de erkek öğretmenler arasında, erkek öğretmenler lehine aritmetik ortalamalar arasında matematiksel olarak az bir fark olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=.499 > .05$). Yine de erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre çevre konulu kuruluşlara üyeliklere daha fazla yakın olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Cinsiyet Değişkenine Göre Derslerinde Materyal Yaptırma Durumlarını Gösteren t Testi

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	T	df	P
Kadın	22	1.18	.395	.146	40	.269
Erkek	20	1.20	.410			

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre derslerinde materyal yaptırma durumlarını gösteren t testi tablosu (Tablo 3) incelendiğinde hem kadın hem de erkek öğretmenlerin etkinlik yaptırma bakımından aralarında herhangi bir fark olmadığı açıkça görülmektedir.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Mezun Oldukları Branşa Göre Çevre Konulu Kuruluşlara Üyelik Durumlarını Gösteren Anova Testi

<i>f, x ve ss Değerleri</i>		ANOVA Sonuçları								
Puan	Grup	N	X	Ss	Var.K	Kt	Sd	KO	F	P
Mezun Olunan Branş	Sosyal Bilgiler	22	1.14	351	Gruplar arası	1.48	2	074	4.07	.025
	Coğrafya	10	1.60	416	Grup İçi	7.09	39	.182		
	Tarih	10	1.30	483	Toplam	8.57	41			
	Toplam	42	1.29	457						

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, mezun oldukları branşa göre çevre konulu kuruluşlara üyelik durumlarını karşılaştırabilmek için yapılan Anova testi sonuçlarına göre (Tablo 4) gruplar arasındaki aritmetik ortalamaların aynı zamanda istatistiksel olarak da anlamlı olduğu görülmektedir ($p=.025<.05$).

Anova sonuçlarına göre ortaya çıkan farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Tukey testi yapılmıştır (Tablo 5). Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre mezuniyeti sosyal bilgiler programından olan öğretmenlerin, tarih programı mezunlarına göre çevre konulu kuruluşlara üyelikte daha etkin oldukları görülmektedir. Ayrıca aralarındaki fark da anlamlıdır ($p=.019<.05$).

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Mezun Oldukları Branşa Göre Çevre Konulu Kuruluşlara Üyelik Durumlarını Gösteren Anova Testi

Mezuniyet	Mezuniyet	Mean Difference	Std. Error	p
Sosyal Bilgiler	Tarih	-,464*	,163	,019
	Coğrafya	-,164	,163	,577
Tarih	Sosyal Bilgiler	,464*	,163	,019
	Coğrafya	,300	,191	,269
Coğrafya	Sosyal Bilgiler	,164	,163	,577
	Tarih	-,300	,191	,269

Benzer bir istatistik çalışmasında, çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, mezun oldukları branş itibarıyla derslerinde etkinlik yaptırıp

yaptırmama boyutları incelenmiştir. Bunun için yapılan Anova testi sonucuna göre gruplar arasında herhangi bir anlamlı fark tespit edilememiştir (p=782).

Aynı şekilde mezun olunan program değişkenine göre, derslerde materyal yaptırma durumu incelenmiş, yapılan Anova testi sonucuna göre burada da herhangi bir anlamlı fark tespit edilememiştir (p=568).

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Çevre Konulu Kuruluşlara Üyelik İle Etkinlik Yaptırma Düzeyini Gösteren t Testi

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	P
Hayır	30	1.60	.498	2.058	34	.006
Evet	12	1.92	.298			

Çalışmada başka bir soru ile de, sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevre konulu kuruluşlara üye olup olmamaları ile, çevre konularının işlendiği derslerde etkinlik yaptırıp yaptırmamaları incelenmiştir. Bu amaçla yapılan t testi sonuçlarına göre herhangi bir kuruluşa üye olan öğretmenlerin aritmetik ortalamalarının (1.92), üye olmayanlara göre (1.60) daha yüksek olduğu görülmektedir. Matematiksel olarak fark bulunan bu iki grup arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına bakıldığında $p=.006<.05$ düzeyinde olduğundan bu fark istatistiksel olarak da anlamlı bir farktır (Tablo 6). Yani, çevre kuruluşlarına üye olan sosyal bilgiler öğretmenleri, üye olmayanlara göre daha fazla etkinlik yaptırmaktadır.

Öğretmenlerin, sokaklarında geri dönüşüm uygulaması olanların oranı %52 iken, evinde geri dönüşüm uygulama oranı %64 olarak tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre dünya, Türkiye ve Balıkesir ölçeğinde en önemli çevre sorunu, iklim konularında görülen sorunlardır. Bu sorunu çevreye karşı duyarsızlık olarak belirtilen madde takip etmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin en fazla dikkatini çeken konu iklim ile ilgili olanlardır. “En son okuduğunuz çevre konulu haber nedir?” sorusuna verilen cevaplar da iklim ile ilgili haberler olduğu yönündedir.

“Balıkesir’deki doğa koruma alanlarını statülerine göre yazabilir misiniz?” sorusuna, sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdiği cevaplar oldukça ilginç olmuştur. Şöyle ki, öğretmenlerin büyük bir kısmı 5 yıldan daha fazladır Balıkesir ilinde yaşıyor olmalarına rağmen milli parklar dışında herhangi bir statüyü doğru

açıklayamamışlardır. Milli parkları yazarken de Kaz Dağları ve Kuş Cenneti Milli Parkları yanına aslında milli park olmayan başka mekanları da (Değirmen Boğazı, Kapıdağı Yarımadası, Ayvalık Adaları vs) ekleyenler oldukça fazladır.

Balıkesir ilindeki antik kentlerin sorulduğu soruya verilen cevaplar daha çok Edremit Körfezi çevresindeki Adramytteion antik kentiyle ilgilidir. Bunun yanı sıra, adı geçen antik kentin kalıntılarının bulunduğu Ören (Burhaniye)'de oldukça çok tekrarlanmıştır. Yine aynı bölgedeki Antandros Antik Kenti de öğretmenler tarafından en çok bilinen yerlerden birisi olmuştur. Bunun yanı sıra aslında tarihe kaynaklık etme bakımından oldukça önemli yerler olan Kyzikos ve Daskyleion gibi antik kentlerden bahseden öğretmen sayısı sadece 3 kişidir. Bunlar da coğrafya programı mezunu olan sosyal bilgiler öğretmenleridir. Bu noktalardan hareketle, Balıkesir ili Altieylül ve Karesi ilçe merkezlerinde öğretmenlik yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin Edremit Körfezi tarafında yer alan antik yerleşmeleri bilirken, Bandırma ve Erdek taraflarında yer alan antik yerleşmeleri bilmedikleri söylenebilir.

Dünya Mirası terimini açıklayabilen sosyal bilgiler öğretmeni sayısı 18 kişi iken açıklayamayan öğretmen sayısı ise 24 kişidir. Öğretmenlerin Dünya Mirası olarak gördükleri yerler ise daha çok, popüler turizm mekanları olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla burada bir yanlışlık mevcuttur.

Çed Raporu terimini doğru olarak açıklayabilen öğretmen sayısı sadece 7 kişi olarak tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin yaklaşık %90'ı hem yerel hem de küresel ölçekte en önemli çevre sorunları içerisinde iklim ve çevre duyarlılığı demişlerdir. Ancak Çed Raporu gibi çevre hassasiyetini ortaya koyan terimi açıklayamamaları, bu konudaki bilgilerde de bir çelişki olduğunun en basit izahıdır.

Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinden hiçbiri Biyosfer Alanı terimini doğru açıklayamamıştır. Bu terime yapılan genel yorumlar “biyolojik çeşitliliğin çok olduğu bölgeler” şeklindedir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri içerisinde sadece bir kişi Jeopark terimini açıklayabilmiştir. Diğerleri ise bu terim hakkında herhangi bir fikir dahi bildirmemişlerdir.

Tabiat Parkı terimini öğretmenlerin çoğu, milli park ile karıştırmışlardır. Bunun sonucu olarak da milli park olarak yazdıkları yerleri bu terimin altına da yazmışlardır. Oysa ki çalışmanın yapıldığı Altieylül ve Karesi ilçelerinin en önemli

mesire alanını da içine alan ve bu ilçelerde yaşayan halkın büyük bir bölümü şehir merkezine sadece 10 km uzaklıkta olan Tabiat Parkı statüsündeki Değirmen Boğazı Mesire Alanını kullanmaktadır. Başka tabiat parkları da olmasına rağmen Ayvalık Adaları'nın da koruma statüsü olan Tabiat Parkının tanımlanamamış olması da önemli bir eksikliklerdir. Üstelik bu yanlışlık, hem kıdem hem de uzun yıllardır Balıkesir ilinde yaşayan öğretmenler için de geçerlidir.

Milli Park teriminin genel olarak öğretmenlerimiz tarafından tanımı yapılmış olsa da Balıkesir ilindeki Milli Parklar iki adettir, doğru sayıda ve isimde yazan öğretmen sayısı sadece 5 kişidir.

Çevreye karşı duyarsızlığı, en önemli ikinci sorun olarak gören öğretmenler bile Rio Sözleşmesi deyince sadece “çevrenin korunması için ülkeler arasında imzalanmış bir anlaşma” olarak tanımlamaktadır. Rio Sözleşmesinin özünde milletler arası planlama ve gelecek için yapılması kararlaştırılan herhangi bir maddesine bile değinen olmamıştır.

Kyoto Protokolü de tıpkı Rio Sözleşmesi ile aynı şekilde değerlendirilmiştir.

Uluslararası Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi olan Ramsar Sözleşmesi'ni sadece 6 öğretmen doğru olarak bilmıştır.

Tabiat Anıtı terimi de az bilinen terimler içerisinde yer almış ve sadece 9 öğretmen tarafından doğru bir şekilde tanımlanabilmiştir. Tabiat anıtı kavramını öğretmenlerin çoğu, “doğal kayalık veya doğada korunması gereken şeyler” olarak tarif etmişlerdir.

Nesli tehlike altında olan türlerin korunmasını öngören anlaşma olan CITES Sözleşmesi ise hiçbir öğretmen tarafından doğru bir şekilde tanımlanamamıştır.

5. SONUÇ

Yapılan çalışmadan elde edilen veriler değerlendirildiğinde çalışmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmenleri ile ilgili olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre, kullandıkları ders kitapları içerisindeki çevre konuları, yeterli düzeydedir.
- Sosyal bilgiler öğretmenleri, coğrafya ve tarih programı mezunu olanlar da dahil olmak üzere derslerinde etkinlik yaptırma bakımından oldukça iyi durumdadırlar (%70).
- Aynı şekilde, derslerinde materyal yaptırma konusunda da öğretmenler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.
- Çevre temalı kuruluşlara üye olan öğretmenlerin, hem etkinlik yaptırma boyutunda, hem de etkinliklere katılma konusunda üyeliği bulunmayan öğretmenlere göre daha etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri, sokaklarında geri dönüşüm uygulaması olmasa bile kendi çabaları ile geri dönüşüme katılmışlardır.
- Çalışmaya katılan öğretmenlerin en fazla dikkatini çeken çevre sorunu iklim ile ilgili olanlardır.
- Ülkemizin, Dünya Mirası Listesi'nde hem asil hem de yedek listede onlarca eseri olmasına rağmen çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin Dünya Mirası tanımını yapamıyor oluşu derslerde işledikleri konuları aslında özümsemediklerini göstermektedir.
- Balıkesir ilinde Manyas Gölü'nün de dahil olduğu Ramsar Sözleşmesi'nin bilinmemiş olması oldukça şaşırtıcı bir sonuçtur.

6. ÖNERİLER

Çalışmada elde edilen bulguların yorumlanması ve bu yorumlar sonucunda varılan çıkarımlar sonucunda şu önerilere yer verilmiştir:

- Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri, her ne kadar evde geri dönüşüm uyguluyoruz dese de bu oran ancak %64'tür. Geri dönüşüm, geri kazanım ve çevre eğitimlerini öğrencilere kazandırmaya çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri için bu oran oldukça az olup, bu konuda öğretmenlere yönelik bir çalışma planlanmalıdır. 2018 yılı itibariyle geri dönüşüm ve geri kazanım terimlerinin, yerlerini “sıfır atık” terimine bırakmış olması bu hususu ayrıca önemli kılmaktadır.
- Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler ders kitapları içerisindeki çevre konularını yeterli görmektedirler. Ancak öğretmenlerin yakın çevrelerindeki doğal ve beşeri unsurlara olan tanımazlık boyutundaki tutumları, ders kitabına bağlı bir eğitimi benimsediklerini göstermektedir. Derslerin içeriklerinin belirlendiği müfredat programındaki etkinlik örnekleri kısmı biraz daha ayrıntılı olarak verilmelidir.
- Çevre temalı kuruluşlara üye olan öğretmenlerin, hem etkinlik yaptırma boyutunda, hem de etkinliklere katılma konusunda üyeliği bulunmayan öğretmenlere göre daha etkin olduğu anlaşıldığından çevre temalı sivil toplum kuruluşlarının öğretmenler ile buluşabilmesinin yolları kolaylaştırılmalıdır.
- Çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel ölçekte ve Türkiye ölçeğinde en önemli sorun olarak gördüğü konu iklim teması üzerindedir. Özele indikçe yaşadığı şehir ve ilçe için bu tema çevre duyarlılığı olarak tespit edilmiştir. Neredeyse dünya genelinde azalan su kaynakları, toprak verimliğindeki azalmalar, tarım alanlarının azalması, gibi konular ise sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından en az yazılan temaları oluşturmaktadır. Buradan hareketle, öğretmenlerin genel sorunlara olan duyarlılıklarını özele ve yerele indirebilecekleri çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalar öncelikli olarak yakın çevre gezileri şeklinde düzenlenebilir.
- Balıkesir ilindeki doğa koruma alanlarını ve statülerini yazmalarının istendiği soruya maalesef hiçbir öğretmen tam cevap verememiştir. Koruma alanlarının

sayısını diğerlerine göre fazla yazanların ise statüleri karıştırdıkları görülmüştür. Coğrafi bir mekanı anlamlandırmak ve tanıtmak için onu çok yönlü ele almak ve gözlemlemek gerekir. Dolayısıyla, mekanın genel özellikleri içerisinde en önemli konulardan birisi de onun anlamını ve özelliklerin koruma altına alan düzenlemelerdir. Öğretmenlerin bu konudaki eksiklikleri, ilgili mekanları derslerinde işleseler bile, öğrencilerine aktarımlarında eksik noktaların kalacağı gerçeğini saklamaz. Bu mekanlar ve yasal düzenlemelerin öğrenilmesi ise en kısa yoldan ancak yerinde gösterimle mümkün olacaktır.

- Balıkesir ili sınırları içerisinde yer alan antik yerleşmeleri yazmalarını istenildiğinde, çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin hiçbiri 4 ten fazla yazamamıştır. Oysa tarihin ilk çağlarından beri yerleşim yeri olma özelliği gösteren Balıkesir ili sınırlarında çok sayıda antik yerleşme kalıntıları yer almaktadır. Bazı öğretmenler de, Balıkesir ili içerisinde olmamasına rağmen, Assos, Truva ve Bergama gibi ören yerlerini bu soruya cevap olarak yazmışlardır. Yine aynı sorunun devamında varılan sonuçlardan birisi de, çalışmanın yapıldığı Karesi ve Altıeylül ilçelerindeki sosyal bilgiler öğretmenlerinin, antik yerleşmelere ait bilgilerinin şehrin batı yönünde yer alan Edremit Körfezi tarafı ile sınırlı kaldığını göstermektedir. Buna mukabil, şehrin kuzeyinde yer alan Manyas, Bandırma, Gönen ve Erdek ilçelerindeki antik yerleşmelerin birkaç öğretmen hariç bilinmediği de söylenebilir. Bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olan faktörün, çalışmanın yapıldığı ilçelerde yaşayan öğretmenlerin genel tatil ve gezi güzergahlarının batı yönünde Edremit Körfezi çevresinde olduğu önsezisidir. Şehrin beşeri coğrafya öğelerinin bilinmesi, aidiyet ve sahiplenme duygusunu artıracığından, öğrencilere de buraların aktarılmasıyla hem bilgi hem de bilinç uyandırılacaktır.

Sonuç olarak, çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri özelinde yapılacak en önemli öneri, saha çalışmaları ve alan gezilerinin, teknik gezi veya turistik gezi şeklinde artırılması gerekliliğidir.

Son yıllarda özellikle yaz aylarında Balıkesir ilinde artış gösteren ve öğretmen/öğrencilere yönelik TÜBİTAK 4004 projelerine katılım ile birçok öğrenci ve öğretmen şehrin değerlerini tanıma ve bilinçlenme yoluna gitmektedir. Ancak bu etkinliklerin ilgili kurumlar tarafından daha fazla desteklenmesi ve benzer

Çalışmaların retmen ve rencilere yönelik olarak Milli Eğitim bünyesinde de yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Alada, A.B. , Gürpınar, E. Ve Budak, S. (1993). Rio Konferansı Üzerine Düşünceler. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, sayı 3-4-5; 93-108.
- Atalay, İ. (2004). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık.
- Atasoy, E. ve Ertürk, H. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Alan Araştırması. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi 10-1; 105-122.
- Atasoy, E. (2006). *Çevre için eğitim: Çocuk doğa etkileşimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Atasoy, E. (2015). *İnsan doğa etkileşimi ve çevre için eğitim*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Akbaş, T. (2007). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarında Çevre Olgusunun Araştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Akın, M. ve Akın, G. (2007). Suyun Önemi, Türkiye’de Su Potansiyeli, Su Havzaları ve Su Kirliliği. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih –Coğrafya Fakültesi Dergisi, sayı 47; 105-118.
- Akyüz, Y. (1980). Çevre Sorunları Eğitiminin Amaçları ve Temel İlkeleri. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi, cilt 13(1); 223-230.
- Arda, S.S. (2003). Türkiye’de Doğa Koruma Alanı Uygulamaları ve Avrupa Birliği Mevzuatı İle Karşılaştırılması. Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arı, Y. (2006). Ramsar Sözleşmesi’nin Doğa Koruma Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış Açısı. Doğu Coğrafya Dergisi, sayı 11(15); 275-302.
- Aydın, N. (2008). Sınıf Öğretmeni Adaylarının ve Öğretmenlerinin Çevre Eğitime Yönelik Öz-Yeterlik İnançları Üzerine Sınıf Düzeyi, Kıdem ve Değer Yönelimlerinin Etkisi. Yüksek lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Bakırcı, H. ve Artun, H. (2011). Farklı Ülkelerin Çevre Eğitimi Politikalarını Karşılaştırmaya Yönelik Bir Durum Çalışması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, sayı 37; 202-223.
- Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, Gürültü Eylem Planı Ön Raporu, (2018).
- Balıkesir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, İl Çevre Durum Raporu, (2013). http://www.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Balikesir_icdr2012.pdf (23.01.2016).
- Balıkesir Orman ve Su İşleri Genel Müdürlüğü, Korunan Alanlar, (2016). http://balikesir.ormansu.gov.tr/Balikesir/AnaSayfa/ka/ka_main.aspx?sflang=tr (14.03.2016).

- Balikesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2014). <http://www.balikesirkulturturizm.gov.tr/TR,90612/antik-kentler-oren-yerleri.html> (14.03.2016).
- Bozkurt, O. (Edt). (2010). *Çevre Eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Borden, R.J., 1985. Personality and Ecological Concerns. Ecological Beliefs and Behaviour. Greenwood, Westport.
- Buhan, B. (2006). Okul Öncesinde Görev Yapan Öğretmenlerin Çevre Bilinci ve Bu Okullardaki Çevre Eğitiminin Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (2011). İnsan ve Biyoküre Programı(MAB).<http://www.unesco.org.tr/?page=9:80:3:turkce> (23.01.2016).
- Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü,Gürültü Hakkında Genel Bilgiler, 2005. <http://gurultu.cevreorman.gov.tr/gurultu/AnaSayfa.aspx?sflang=tr>(23.01.2016).
- Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı (2014). Çevresel Etki Değerlendirmesi. <http://www.csb.gov.tr/gm/ced/index.php?Sayfa=sayfaicerikhtml&IcId=691&detId=736&ustId=691> (23.01.2016).
- Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı (2017). Çevre Durum Raporu. http://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/balikesir_2017_cevre_durum_raporu_son-20180713154805.pdf (25.06.2019).
- Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı (2018). Çevre nedir? <http://webdosya.csb.gov.tr/db/bolu/icerikler/cevre-20180222082618.pdf> (20.10.2018).
- Çokgezen, J. (2007). Avrupa Birliği Çevre Politikası ve Türkiye. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, cilt 23; 91-115.
- Demirkaya, H. (2006). Çevre Eğitiminin Türkiye'deki Coğrafya Programları İçerisindeki Yeri ve Çevre Eğitime Yönelik Yeni Yaklaşımlar. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı 16: (1); 207-222.
- Dinçer Nazlıoğlu, M. (1988). Çevre Bilincinin Oluşmasında Çevre Eğitiminin Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, K. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Eğitimi Konusundaki Görüşleri ve Yeterlilikleri. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erten, S. (2005). Okul öncesi Öğretmen Adaylarında Çevre Dostu Davranışların Araştırılması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, cilt 28; 91-100.
- Erten, S. (2004). Çevre Eğitimi ve Çevre Bilinci Nedir, Çevre Eğitimi Nasıl Olmalıdır?. Çevre ve İnsan Dergisi, sayı 65/66; 1-13.

- Güney, O. (2011). Çevrenin Korunmasında Çevre Bilincinin Etkisi: İlköğretim Sistemimiz Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Güneş, G. (2011). Korunan Alanların Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Katılımcı Yönetim Planları. Ekonomi Bilimleri Dergisi, sayı 3(1); 47-57.
- Gülay, H. ve Ekici, G. (2010). MEB Okul Öncesi Eğitim Programının Çevre Eğitimi Açısından Analizi. Türk Fen Eğitimi Dergisi, sayı 1; 74-84.
- Güler, T. (2009). Ekoloji Temelli Bir Çevre Eğitiminin, Öğretmenlerin Çevre Eğitimine Karşı Görüşlerine Etkileri. Eğitim ve Bilim, cilt 34; 30-43.
- Güntürkün, E. (2016). Türkiye'deki Öğretmen Adaylarına Verilen Çevre Eğitimi. Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Glover, J.M., and Deckert, L., 1998. What works in environmental education? Parks and Recreation, 33(11), 30–39.
- İbiş, S. (2009). Biyoloji Öğretmen Adaylarının Küresel ve Ulusal Çevre Sorunları Hakkındaki Görüşleri, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kavruk, S. (2002). Türkiye'de Çevre Duyarlılığının Artırılmasında Çevre Eğitiminin Rolü ve Önemi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karaca, A. ve Turgay O.C. (Ocak 2012). Toprak Kirliliği. Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Dergisi, sayı 1; 13-19.
- Karakoçan, E. (2016). Sınıf Öğretmenlerinin Çevre Eğitimine Yönelik Farkındalıkları. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Khodabandeh D.T., S. (2010). Çevre Sorunları Açısından Küreselleşme Sürecinde Kitle İletişim ve Çevre İçin Eğitimin Önemi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kuvan, Y. (1998). Balıkesir Yöresindeki Orman Rekreasyon Kaynaklarının Yönetimi, Sorunları ve Çözüm Yolları. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, cilt 48; 71-95.
- Küçük, N. (2017). Ortaokullarda Uygulamalı Çevre Eğitiminin Çevre Bilinci Üzerine Etkisi (Balıkesir örneği). Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Maskan, A.K., Efe, R., Gönen, S. Ve Boran, M. (2006). Farklı Branşlardaki Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarının Nedenleri, Eğitimi ve Çözümlerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, cilt 3; 1-12.
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ortaokul Çevre Eğitimi Dersi Öğretim Programı, 2015. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> (23.01.2016).

- Önal, H. (2008). Coğrafya Öğretiminde Aktif Öğrenme Uygulamaları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Önal, H., Coşkun, S. ve Atasoy, E. (2017). Küreselleşen Dünyada Çevre İçin Eğitimin Önemi. Kesit Akademi Dergisi. Sayı 8, 143-165.
- Özay Köse, E. (2010). Lise Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarına Etki Eden Faktörler. Türk Fen Eğitimi Dergisi, sayı 3; 198-211.
- Özgen, N. ve Kahyaoğlu, M. (2011). Farklı Fonksiyonel Özelliğe Sahip Yerleşim Ünitelerinde İkamet Eden İlköğretim Öğrencilerin Çevre Sorunlarını Algılama ve Çözüm Önerileri: Fenomenografik Bir Araştırma. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, cilt 10; 136-157.
- Öztunç, Ö. (2006). Uluslararası Çevre Politikalarında Birleşmiş Milletlerin Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sabo, H. M. (2010). Why From Early Environmental Education? US-China Foreign Language, 8 (12).
- Şimşekli, Y. (2004). Çevre Bilincinin Geliştirilmesine Yönelik Çevre Eğitimi Etkinliklerine İlköğretim Okullarının Duyarlılığı. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, sayı 17(1); 83-92.
- Tanrıverdi, B. (2009). Sürdürülebilir Çevre Eğitimi Açısından İlköğretim Programlarının Değerlendirilmesi. Eğitim ve Bilim Dergisi, sayı 151; 89-102.
- Topaloğlu, D.D. (1999). Çevreye Yönelik Tutumlar ve Çevre Eğitimi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tuncel, G. (2013). Türkiye’de Hava Kirliliği Çalışmaları-1. Hava Kirliliği Araştırmaları Dergisi, sayı 2; 103-104.
- Tungaç, A.S. (2015). Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Okul Dışı (Doğa deneyimine bağlı) Çevre Eğitimine Yönelik Özyeterlik Algıları, Çevresel Tutumları ve Çevre Bilgilerinin İncelenmesi: Mersin ili örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), 2011.<http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-cevre-programi.tr.mfa> (23.01.2016).
- Türkiye Cumhuriyeti Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2013). Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Sorumluluğundaki Statülü Korunan Alanlar. <http://www.milliparklar.gov.tr/korunanalanlar/index.htm> (23.01.2016).
- Türkiye Cumhuriyeti Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2013).Türkiye’nin Önemli Sulak Alanları. <http://www.milliparklar.gov.tr/kitap/7/?sflang=tr> (14.03.2016).
- Uzun, P. Ve Bilgili, B. (2011). Arıtma Çamurlarının Tarımda Kullanılma Olanakları. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, sayı 2; 135-146.

- Ünal, S. ve Dımışkı, E. (1998). Unesco Uluslararası Çevre Eğitimi Programına (IEEP) Göre Ortaöğretim Çevre Eğitimi İçin Öğretmenlerin Yetiştirilmesi. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, sayı 10; 299-308.
- Üstel, F. (2004). *Gençler İçin Çağdaş Coğrafya*. İstanbul: Hachette Livre İnternational&Epilason Yayıncılık.
- Ürey, M. (2005). İlköğretim Öğretmen ve Öğrencilerinin Çevreye Karşı Tutumları, Yeterlilikleri Ve Çevre Eğitiminde Bölgesel Farklılıklar (Kars ili örneği). Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kars.
- Yapıcı, E. ve Özdemir, A. (2009). Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Farkındalık Ve İlgi Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Yiğitbaşıoğlu, H. (2000). Türkiye'nin Tarım Topraklarının Kullanımında Yapılan Başlıca Yanlışlıklar ve Bunlara Bir Örnek: Eskişehir. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi, sayı 40; 3-12.
- Yücel, A.S. ve Morgil, F.İ. (1998). Yüksek Öğretimde Çevre Olgusunun Araştırılması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, cilt 14; 84-91.

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 27183868-044-

Konu : Elif Selin HAYTA (Anket Çalışması)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Balıkesir Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 03/04/2018 tarih ve 99191664-605.01-E.6506415-10032 sayılı Enstitünüz Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Elif Selin HAYTA'nın "Ortaokul Sosyal Bilgiler Derslerinde Çevre Olgusunun Uygulanabilirlik Boyutunun Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi" konulu tez çalışmasını yapabilmesi ile ilgili cevabi yazısı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. İlder KUŞ
Rektör Yardımcısı

Ek :

Yazı (4 Sayfa)

Evrak Tarih ve Sayısı: 03/04/2018-10032

T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 99191664-605.01-E.6506415

29.03.2018

Konu : Elif Selin HAYTA (Anket Çalışması)

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 19/03/2018 tarihli ve 27183868-300-E. 3548 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Elif Selin HAYTA'nın Müdürlüğümüz bünyesindeki okullarda uygulamak istediği anket çalışmasının uygun görüldüğüne ilişkin Valilik Makamının 28/03/2018 tarih ve 99191664-605.01-E.6402174 sayılı onay örneği yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Mustafa URAS
İl Milli Eğitim Müdür V.

Güvenli Elektronik İmza

Zekariya YALIN

Memur

Ek :

1- Onay örneği (1 Sayfa)

2- Anket Formu (2 Sayfa)

T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 99191664-605.01-E.6402174
Konu : Araştırma İzni

28.03.2018

VALİLİK MAKAMINA
BALIKESİR

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07.03.2012 tarih ve 2012/13 sayılı genelgesi
b) Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğünün 16/03/2018 tarihli ve 27183868-300-E.3471 sayılı yazısı.

Başvuru Sahibinin Adı Soyadı	Elif Selin HAYTA		
Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Hakan ÖNAL		
Kurumu/Üniversite/Görev Yeri	Balıkesir Üniversitesi		
Alan/Bölüm	Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı / İlköğretim Bölümü		
Tez.Araştırma veya Anketin Konusu	Ortaokul Sosyal Bilimler Derslerinde Çevre Olgusunun Uygulanabilirlik Boyutunun Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi		
Başvuru Tarihi	22/03/2018	Başvuru Sayısı	5910334
Çalışma Başlama Tarihi	26/03/2018		
Çalışma Bitiş Tarihi	08/06/2018		
Veri Toplama Araçları	Çevre Olguları Ölçeği		
Araştırma Türü	Yüksek Lisans Tezi		
ÇALIŞMA YAPILACAK EĞİTİM KURUMLARININ LİSTESİ			
S.No	Okulun Adı	S.No	Okulun Adı
1	Altıeylül / Altıeylül Ortaokulu	17	Altıeylül / Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu
2	Altıeylül / Kuvayi Milliye Ortaokulu	18	Altıeylül / Yakupköy Ortaokulu
3	Altıeylül / Balpaş İmam Hatip Ortaokulu	19	Karesi / Karesi Ortaokulu
4	Altıeylül / Ovaköy Ortaokulu	20	Karesi / Çiğdem Batıbey Ortaokulu
5	Altıeylül / Pamukçu Ortaokulu	21	Karesi / Karahallılar Ortaokulu
6	Altıeylül / Plevne Ortaokulu	22	Karesi / Gazi İmam Hatip Ortaokulu
7	Altıeylül / Zağnospaşa Ortaokulu	23	Karesi / Üçpınar Ortaokulu
8	Altıeylül / Yunus Emre Ortaokulu	24	Karesi / Ali Hikmet Paşa Ortaokulu
9	Altıeylül / General Kamal Ortaokulu	25	Karesi / Fatih Ortaokulu
10	Altıeylül / Yakup Mihriye Akdeniz İmam Hatip Ortaokulu	26	Karesi / Yeniköy Ortaokulu
11	Altıeylül / Yıldız 75. Yıl Ortaokulu	27	Karesi / Ovacık Ortaokulu
12	Altıeylül / Yarış Ortaokulu	28	Karesi / Mehmet Şeref Eğinlioğlu Ortaokulu
13	Altıeylül / Karamanköy Mehmetçik Ortaokulu	29	Karesi / Kayabey Ortaokulu
14	Altıeylül / Köylüköy Ortaokulu	30	Karesi / Şehit Jandarma Teğmen Cengiz Evrinos Ortaokulu
15	Altıeylül / Halaıca Ortaokulu	31	Karesi / Balıkesir İmam Hatip Ortaokulu
16	Altıeylül / Cumhuriyet Ortaokulu	32	Karesi / Mehmet Azınan Çavuş Ortaokulu

22/03/2018 Tarihli Araştırma İzni Başvurusu 07.03.2012 tarih ve 2012/13 sayılı Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine ilişkin Genelge kapsamında değerlendirilmiştir. Buna göre, Araştırma önerisinin ve veri toplama araçlarının içerik ve kapsam yönünden Türk Millî Eğitiminin amaçlarına uygun olduğu, millî ve manevî değerlere aykırı ve kişilik haklarını zedeleyecek herhangi bir unsur taşımadığı görülmüştür.

Bakanlığımıza bağlı okul ve kurumlarda yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri ilgili genelge gereğince yukarıdaki bilgileri belirtilen çalışmanın, eğitim kurumlarında, okul/kurum müdürlüklerinin denetiminde, öğrenci ve velilerin kişisel bilgilerinin alınmaması/verilmemesi kaydı ile yapılması Müdürlüğümüze uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Fahri ACAR
Müdür a.
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR
28.03.2018
Yakup YILDIZ
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

ÇEVRE OLGULARI ÖLÇEĞİ

Sevgili Öğretmenim, verilen ölçek, öğretmenlerin çevre olgularını uygulayabilme düzeyini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Cevaplarınız çalışmamın ana verilerini oluşturacağından, sorulara vereceğiniz cevaplarda objektif ve samimi olmanız çok önemlidir. Bilgileriniz sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacak olup, üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim

Elif Selin HAYTA
Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
İlköğretim Bölümü, Yüksek Lisans Programı

I.BÖLÜM

1. Cinsiyetiniz Bay( ) Bayan( )
2. Mezun olduğunuz branş
3. Mezuniyet tarihiniz
4. Mesleki kıdeminiz
5. Kaç yıldır Balıkesir'de yaşıyorsunuz
6. Evinizde geri dönüşüm uyguluyor musunuz?
Evet( ) Hayır( )
Cevabınız Evet ise lütfen belirtiniz
7. Mahallenizde/Sokağınızda Geri Dönüşüm programı uygulanıyor mu?
Evet( ) Hayır( )
8. Sizde Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan çevre konuları yeterli düzeyde midir?
Evet( ) Hayır( )
9. Çevre konulu gönüllü kuruluşlardan herhangi birine üyeliğiniz var mı?
Evet( ) Hayır( )
Cevabınız Evet ise lütfen belirtiniz
10. Daha önce, çevre konusunda faaliyet gösteren kuruluşların panel, konferans ya da proje sürecine katıldınız mı?
Evet( ) Hayır( )
Cevabınız Evet ise pozisyonunuzu ve ne zaman katıldığınızı kısaca açıklayınız
11. Öğrencilerinize çevre konulu etkinlik - faaliyet yaptırдыңız mı ?
Cevabınız Evet ise lütfen belirtiniz
12. Okulunuzda geri dönüşüm uygulanıyor mu?
Evet( ) Hayır( )
13. Çevre konulu derslerde yaptığınız farklı bir materyal var mı?
Cevabınız Evet ise lütfen belirtiniz
14. En son okuduğunuz çevre konulu haberi kısaca yazınız

15. Dünyada çevre sorunları içerisinde en önemlisi hangisi .....
16. Ülkemizde çevre sorunları içerisinde en önemlisi hangisi .....
17. Balıkesir'de çevre sorunları içerisinde en önemlisi hangisi .....
18. İçenizde çevre sorunları içerisinde en önemlisi hangisi .....
19. Balıkesir'deki Doğa koruma sahalarını koruma statusüne göre yazınız .....
20. Balıkesir sınırları içerisinde yer alan antik yerleşmeleri yazınız .....
21. Aşağıda yer alan terminolojinin karşısına aklınıza ilk gelen kavramı yazınız
- Dünya Mirası:
  - ÇED Raporu:
  - Biyosfer alanı:
  - Jeopark:
  - Tabiat Parkı:
  - Millî Park
  - Rio Sözleşmesi:
  - Kyoto Protokolü:
  - Ramsar Sözleşmesi:
  - Tabiat Anıtı
  - CITES Sözleşmesi